

INSTITUTT
FOR SAMFUNNS-
FORSKNING

Rapport 2020:7

Oslos innbyggers forventninger til kommunens tilrette- legging på tros- og livssynsfeltet

Daniel Arnesen og Vibeke Wøien Hansen

© Institutt for samfunnsforskning 2020
Rapport 2020:7

Institutt for samfunnsforskning

Munthes gate 31
Postboks 3233 Elisenberg
0208 Oslo

ISBN: 978-82-7763-676-4

ISSN: 1891-4314

www.samfunnsforskning.no

Innhold

Forord	5
Sammendrag	7
English summary	8
1 Innledning	9
2 Data og metode	11
Utvalg	11
Datainnsamling	12
Datafangst	12
Spørreskjema	12
Feltperiode og feltarbeid	12
Personvern	13
Datakvalitet	14
Statistisk usikkerhet	17
3 Tro og livssyn i Oslo	18
Tros- og livssynsidentitet	18
Medlemskap i tros- eller livssynssamfunn	19
Forholdet mellom identitet og medlemskap	20
Tros- og livssynspraksis	22
Deltakelse i tros- eller livssynssamfunn	22
4 Forventninger på sykehjemsområdet	24
Tilrettelegging ved opphold på sykehjem	24
Betydning av tros- og livssynsidentitet/tilhørighet	26
Forskjeller etter kjønn og alder	28
Forskjeller etter utdanning, inntekt og byområde	31
5 Forventninger på skoleområdet	35
Betydning av tros- og livssynsidentitet/tilhørighet	36
Forskjeller etter kjønn og alder	40
Forskjeller etter utdanning, inntekt og byområde	42

6 Forventninger på andre områder	47
Betydning av tros- og livssynsidentitet/tilhørighet	48
Forskjeller etter kjønn og alder	50
Forskjeller etter utdanning, inntekt og byområde	52
7 Oppsummering og avslutning	56
Forventninger til tilrettelegging på tros- og livssynsfeltet	56
Variasjoner i forventninger etter ulike kjennetegn	58
Avslutning	59
Litteratur	60
Appendiks	61

Forord

Denne rapporten presenterer resultater fra en undersøkelse om Oslos innbyggers forventninger til kommunen på tros- og livssynsfeltet. Rapporten er skrevet på oppdrag fra Tros- og livssynsutvalget i Oslo.

Først og fremst vil vi rette en stor takk til alle de i Oslo som har deltatt i undersøkelsen og tatt seg tid til å svare på spørreskjemaet. Videre vil vi også takke Tros- og livssynsutvalget i Oslo for gode diskusjoner av resultater og analyser. En takk også til Karl Henrik Sivesind for innspill på spørreskjema, og til Kari Steen-Johnsen for tilbakemeldinger på utkast til denne rapporten.

Eventuelle feil og mangler er forfatterens ansvar.

Sammendrag

Forfattere	Daniel Arnesen og Vibeke Wøien Hansen
Tittel	Oslos innbyggers forventninger til kommunens tilrettelegging på tros- og livssynsfeltet
Sammendrag	<p>Denne rapporten presenterer resultatene fra en spørreundersøkelse om hvilke forventninger innbyggerne i Oslo har til offentlige instansers tilrettelegging for tros- og livssynsrelaterte tjenester og aktiviteter på sykehjem, i skole og på andre arenaer. Formålet har vært å gi bedre kunnskap om kommunens rolle på dette området.</p> <p>Analysene peker på en rekke interessante variasjoner og trekk, når det gjelder både tros- og livssynsidentitet og medlemskap i tros- og livssynsamfunn, og langs dimensjoner som kjønn, alder og sosioøkonomisk status. Rapportens funn er et viktig grunnbidrag til bedre kunnskap om innbyggenes forventninger til offentlige instanser på tros- og livssynsfeltet.</p>
Emneord	Tro og livssyn, religion, offentlige instanser, innbyggers forventninger, sykehjem, offentlig skole

English summary

Authors	Daniel Arnesen and Vibeke Wøien Hansen
Title	Expectations among citizens in Oslo of the municipality's role in facilitating participation in faith- and life-stance based activities
Summary	<p>This report presents the results of a survey of the expectations among citizens in Oslo of the municipality's role in facilitating participation in faith- and life-stance based activities in nursing homes, schools and other arenas. The purpose has been to provide better empirical knowledge on this topic.</p> <p>The analysis point to a number of interesting characteristics and variations, both in terms of faith/life-stance identities and membership in faith and life-stance communities, and along dimensions such as gender, age and socio-economic status. The report's findings make an important contribution to research on the citizens' expectations of the public sector in the context of faith- and life-stance based activities.</p>
Index terms	Faith, life-stance, religion, public sector, citizens expectation, nursing homes, schools

1 Innledning

Denne rapporten presenterer resultatene fra en spørreundersøkelse om hvilke forventninger innbyggerne i Oslo har til offentlige instansers tilrettelegging for tros- og livssynsrelaterte tjenester og aktiviteter på sykehjem, i skole og på andre arenaer. Bakgrunnen for undersøkelsen var at det i dag foreligger lite forskning om temaet, og det er derfor behov for å få forskningsbasert kunnskap om dette. Undersøkelsen er gjennomført på oppdrag fra Tros- og livssynsutvalget i Oslo og inngår som del av deres arbeid med å vurdere hvordan kommunen kan møte innbyggeres behov på tros- og livssynsfeltet.

Oslo har en mangfoldig og sammensatt befolkning med tanke på kulturell, etnisk og religiøs tilhørighet, og dessuten det største mangfoldet av tros- og livssynssamfunn i Norge. Statistikk fra kommunen viser at 71 prosent av innbyggerne er medlem i et tros- eller livssynssamfunn, og flertallet av disse har medlemskap i Den norske kirke. Det er imidlertid medlemskap i andre tros- og livssynssamfunn, særlig i andre kristne trossamfunn og i islamske trossamfunn, som har vokst over tid. Samtidig har det vært en økning i andelen som ikke er medlem i et tros- eller livssynssamfunn (Oslo kommune 2019). Disse endringene speiler en mer allmenn samfunnsutvikling med overgang fra statskirke til folkekirke, økende sekularisering, større kulturell pluralisme og ny-religiøse bevegelser (Botvar & Schmidt 2010; Furseth 2015).

Med en stadig mer sammensatt befolkning følger det også større forventninger til at det offentlige skal kunne ivareta hensynet til ulike grupper av befolkningen. På tros- og livssynsfeltet har dette blitt tematisert gjennom begrepet «det livssyns åpne samfunn» og prinsippet om at det skal legges aktivt til rette for alle borgeres tros- og livssynspraksiser (Kulturdepartementet 2013). Problemstillingen aktualiseres spesielt i tilknytning til offentlige institusjoner som skole og sykehjem gjennom spørsmål om kulturell tilpasning og innpassing av trosutøvelse, ritualer og religiøs praksis. Dette har for eksempel blitt tatt opp i forbindelse med skolegudstjenester (Hovdelien & Neegaard 2014), åndelig omsorg på sykehjem (Ødbehr, Kvigne, Danbolt & Hauge 2012) og livssyns åpne seremonier ved gravferd (Lae 2014).

Det finnes en bred forskningslitteratur om innbyggernes forventninger til og tilfredshet med kommunale tjenester på områder som kultur, utdanning, helse og

sosiale tjenester (Christensen & Midtbø 2011). Imidlertid har det vært lite oppmerksomhet om *tilrettelegging* for tros- og livssynsrelaterte tjenester og aktiviteter, selv om det finnes noen unntak, for eksempel knyttet til religiøs mangfold i barnehager (Hidle & Krogstad 2015). I internasjonal sammenheng er man derimot mer orientert mot tros- og livssynsorganisasjoners rolle som tjenesteleverandører (se f.eks. Jackson-Elmoore, Hula & Reese 2011). Med andre ord er det behov for forskning på dette området, med vekt på kommunens rolle på tros- og livssynsfeltet.

Undersøkelsen vi presenterer resultater fra i denne rapporten, er et første bidrag til å få bedre kunnskap om kommunens rolle i tilrettelegging for tro og livssyn. I tråd med definisjonen som er lagt til grunn av Tros- og livssynsutvalget i Oslo, forstår vi i denne sammenheng tros- og livssynsrelaterte tjenester som noe kommunen ikke selv tilbyr, men som den derimot legger til rette for ved at kommunale etater, institusjoner og ansatte – det vi kaller *offentlige instanser* – ivaretar behov og hensyn knyttet til innbyggernes tro og livssyn.

Problemstillingen som har ligget til grunn for undersøkelsen, er som følger:

- Hvordan skal kommunen legge til rette for at alle innbyggere, også dem som ikke har medlemskap i tros- og livssynssamfunn, ivaretas og har rett til å ha og utøve sin tro i forbindelse med opphold på sykehjem, i offentlig skole og på andre samfunnsområder?

Rapporten er bygget opp på følgende måte. I kapittel 2 redegjør vi for data og metode, inkludert utforming og gjennomføring av spørreundersøkelsen. Deretter beskriver vi i kapittel 3 på grunnlag av undersøkelsen hvilke tros- og livssynsidentiteter Oslos innbyggere identifiserer seg med, hvor mange som er medlem i et tros- eller livssynssamfunn, og hvordan de praktiserer sin tro eller sitt livssyn. I kapitlene 4–6 presenterer vi så analysen av innbyggernes forventninger til hvordan offentlige instanser tilrettelegger for tros- og livssynsrelaterte tjenester og aktiviteter ved opphold på sykehjem, i offentlig skole og på utvalgte andre områder. Til slutt oppsummerer vi hovedfunnene og konkluderer rapporten.

2 Data og metode

For å undersøke hvilke forventninger innbyggerne i Oslo har til offentlige instansers tilrettelegging av tros- og livssynsrelaterte aktiviteter og tjenester, gjennomførte Institutt for samfunnsforskning (ISF) i samarbeid med Norsk Gallup en nettbasert spørreundersøkelse.

Tabell 2.1 oppsummerer nøkkelinformasjon om spørreundersøkelsen.

Tabell 2.1. Nøkkelinformasjon om spørreundersøkelsen.

	Antall	Prosent
Bruttoutvalg	5 853	100,0
Frafall:	3 048	52,1
Ikke kontakt	2 848	48,6
Ufullstendig svar	199	3,3
Teknisk problem	1	< 0,1
Nettoutvalg	2 787	47,6
Innsamlingsmetode		Nettbasert spørreskjema
Gj.snittlig intervjuetid		4 minutter
Feltperiode		15. januar–14. februar 2020

Utvalg

Utvalget ble trukket fra Norsk Gallups GallupPanelet, som består av et forhåndsrekruttert utvalg av personer over 15 år som svarer regelmessig på undersøkelser. GallupPanelet er et nettpanel som brukes til å gjennomføre nettbaserte spørreundersøkelser. Medlemmene i panelet er tilfeldig rekruttert gjennom andre telefonundersøkelser og postale undersøkelser og satt sammen på en måte som gjør at de skal være mest mulig representative for den norske befolkningen.

Til undersøkelsen ble det trukket ut et enkelt tilfeldig utvalg på 5 853 personer blant deltakerne i panelet som var 18 år eller eldre og hjemmehørende i Oslo, stratifisert etter byområde. Utvalget ble gjort for å være mest mulig representativt for Oslos befolkning.

Datainnsamling

Datafangst

Datainnsamlingen ble gjennomført ved hjelp av et nettbasert spørreskjema sendt ut på e-post.

Invitasjon til undersøkelsen ble sendt ut gjennom GallupPanelet. Det ble opplyst at undersøkelsen omhandlet aktuelle samfunnsspørsmål, og at resultatene skulle brukes i forskning. Dessuten ble det opplyst om undersøkelsesopplegget og personvern hensyn. I GallupPanelet brukes det videre en incentivordning hvor alle deltakere blir belønnet med poeng som de siden kan løse inn i gavekort og lignende.

Påminnelse ble sendt ut til deltakerne en gang i løpet av datainnsamlingen.

Spørreskjema

Spørreskjemaet ble utformet i samråd med Tros- og livssynsutvalget i Oslo. Det ble først utformet et utkast, som deretter ble sendt til utvalget for gjennomlesing, diskusjon og tilbakemeldinger. Tilbakemeldingene ble deretter innarbeidet i det endelige skjemaet.

Skjemaet tar for seg forventninger til hvordan offentlige instanser tilrettelegger for tros- og livssynsrelaterte tjenester og aktiviteter ved opphold på sykehjem, i offentlig skole og på andre utvalgte områder (bruk av offentlig rom, i barnehage, og økonomisk støtte). Når det gjelder tilrettelegging på sykehjem og i offentlig skole, ble det stilt spørsmål knyttet til blant annet deltakelse i ritualer, formidling av invitasjoner til religiøse samlinger og hensyn til matpraksiser. I tillegg omfattet spørreskjemaet spørsmål om tros- og livssynsidentitet, medlemskap i tros- eller livssynssamfunn og tros- og livssynspraksiser.

Spørsmålene er utformet slik at respondentene ble bedt om å svare «ja» eller «nei» på om de har en forventning om at offentlige instanser skal tilrettelegge for den aktuelle tjenesten eller aktiviteten innenfor det konkrete området. Respondentene hadde også mulighet til å svare «vet ikke» eller at de ikke ønsket å gi et svar.

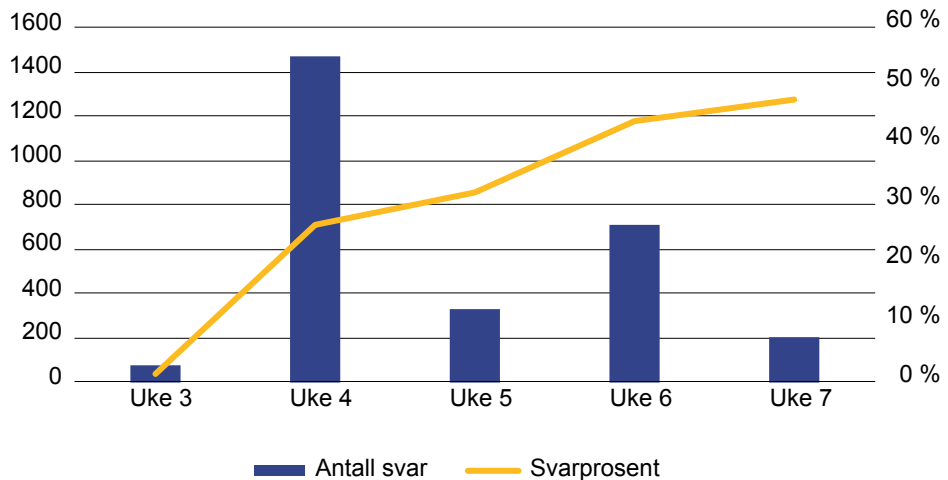
Feltperiode og feltarbeid

Dataene ble samlet inn i perioden 15. januar til 14. februar 2020. Undersøkelsen ble sendt ut puljevis etter som respondentene ble ledige. Underveis i feltperioden

ble det som nevnt også sendt ut påminnelse til respondentene om å svare på undersøkelsen. Disse ble sendt ut forut for uke 6.

Figur 2.1 viser antall svar og kumulativ andel av totale svar per uke.

Figur 2.1. Svarinnngang og svarprosent for undersøkelsen.

Undersøkelsen ble prøvd ut i et mindre testutvalg i uke 3, og vi fikk da inn 73 svar. I uke 4 ble invitasjoner sendt ut til hele utvalget, og flertallet av intervjuene ble gjort i løpet av denne uken, i alt 1 472 svar. Den påfølgende uken kom det 332 svar. Påminnelse ble sendt ut forut for uke 6, noe som også reflekteres i svarinngangen. Det var 708 som svarte denne uken. I den siste uken var antallet svar 202.

Andelen som svarte, var 47,6 prosent (svarprosent). I gjennomsnitt brukte respondentene 4 minutter på å fylle ut skjemaet.

Personvern

Norsk Gallup behandler alle personopplysninger som samles inn, konfidensielt, og dataene anonymiseres slik at det ikke er mulig å identifisere enkeltpersoner. Undersøkelsen er gjennomført i samsvar med Datatilsynets retningslinjer for behandling av personopplysninger, og dataene lagres av Norsk Gallup i tråd med kravene i EUs personvernforordning (GDPR). GallupPanelet er sertifisert i henhold til ISO-standarden ISO 26362.

Alle personer som er invitert til å delta i undersøkelser i Gallup-panelet, har sagt ja til å være med i panelet. De som deltar i undersøkelser i panelet, samtykker til at informasjonen de gir, lagres og brukes i statistiske analyser. Det er frivillig å delta i undersøkelsene i panelet, og alle som deltar, har rett til å få innsyn i, og til å endre eller slette, opplysningene de gir.

Datakvalitet

Utvalgsskjevhet innebærer at fordelingen etter et bestemt kjennemerke er annerledes blant dem som ble trukket til undersøkelsen, enn i befolkningen som helhet. Skjevheter kan skyldes tilfeldigheter i trekkingen av utvalget som følge av det man kaller utvalgsvarians. Dersom det er slik at grupper er underrepresentert i bruttoutvalget, er konsekvensen at de vil veie for lite i de samlede resultatene. Det vil igjen bety at dataene som kommer frem gjennom undersøkelsen, ikke representerer et befolkningstverrsnitt.

I nettbaserte spørreundersøkelser hvor utvalget trekkes fra et aksesspanel, vil det også kunne oppstå skjevheter ved at de som er medlemmer i panelet, skiller seg fra befolkningen ellers. For det første er tilgang på internett en faktor av betydning. Internetttilgangen i Norge er høy, men andelen som bruker internett daglig eller nesten daglig, er noe lavere blant eldre enn blant yngre. Det vil derfor kunne være dårligere dekning av aldersgrupper over 67 år.

Når det i denne undersøkelsen er trukket et relativt stort utvalg med en avgrensning til personer som er 18 år eller eldre og hjemmehørende i Oslo, har det vært i marginene av hva som kunne tilrettelegges gjennom panelet. Selv om utvalget er satt sammen for å være mest mulig representativt for Oslos befolkning, er det noen forbehold som må tas. Ett viktig forbehold er at internettpopulasjonen har høyere utdanningsnivå enn befolkningen for øvrig, slik at denne gruppen er noe overrepresentert allerede i bruttoutvalget.

Et annet forbehold er at det er grunn til å tro at deler av minoritetsbefolkningen er underrepresentert i bruttoutvalget. Erfaringsmessig vet vi at det blant personer med minoritetsbakgrunn er en overvekt av unge og høyt utdannede personer med lang botid i Norge som oftere deltar i spørreundersøkelser (Eimhjellen 2016). Språkbarriere kan være en viktig årsak til at personer med minoritetsbakgrunn ikke deltar i spørreundersøkelser, og kan ha betydning for rekrutteringen av denne gruppen til nettpanelet.

Frafall kan også bidra til skjevheter. Når fordelingen for et bestemt kjennemerke er annerledes blant dem som svarte, enn blant dem som ble invitert, men ikke svarte, kan det føre til responsskjevhet. Nettoutvalget vil da ikke være statistisk representativt for målgruppen. Skjevhet på ett kjennemerke betyr imidlertid ikke at nettoutvalget nødvendigvis er skjevt på andre kjennemerker. Godt samsvar mellom fordelingene i netto- og bruttoutvalget for ett eller flere kjennemerker gir samtidig heller ingen garanti for at utvalget ikke er skjevt på andre kjennemerker.

Tabell 2.2. Fordeling i bruttoutvalg og nettoutvalg på kjønn, alder, utdanningsnivå og byområde, og differanse mellom fordelingene i de to utvalgene.

	Bruttoutvalg	Nettoutvalg	Differanse
Kjønn			
Menn	49,8	46,7	-3,1*
Kvinner	50,2	53,3	3,1*
Alder			
18–29 år	25,7	11,0	-14,7*
30–44 år	32,7	19,2	-13,5*
45–59 år	22,1	22,7	0,6
60+ år	19,6	47,0	27,4*
Utdanningsnivå			
Grunnskole	20,3	3,2	-17,1*
Videregående skole	27,9	23,7	-4,2*
Høyskole eller universitet, kort	30,7	35,6	4,9*
Høyskole eller universitet, lang	20,9	37,5	16,6*
Byområde¹			
Ytre by vest	19,3	24,0	4,7*
Indre by vest	15,9	17,0	1,1
Ytre by øst	24,4	20,7	-3,7*
Indre by øst	25,9	16,7	-9,2*
Ytre by sør	14,5	21,5	7,0*
Antall			
	5 853	2 805	

* Statistisk signifikant på 5-prosent-nivå.

¹ Områdene omfatter følgende bydeler: Ytre by vest: Ullern, Vestre Aker, Nordre Aker; Indre by vest: St. Hanshaugen, Frogner; Ytre by øst: Grorud, Stovner, Alna; Indre by øst: Gamle Oslo, Grünerløkka, Sagene, Sentrum; Ytre by sør: Østensjø, Nordstrand, Søndre Nordstrand.

Tabell 2.2 over viser fordelingen i bruttoutvalget og nettoutvalget på kjønn, alder, utdanning og byområde i Oslo, og differansen mellom fordelingene i de to utvalgene.

Kvinner er noe overrepresentert i utvalget, mens menn er noe underrepresentert. Forskjellen er liten, men statistisk signifikant. Det er videre noen avvik for de ulike aldersgruppene. Det er en til dels sterk overrepresentasjon av personer i alderen 60 år og eldre og en mer moderat underrepresentasjon av dem mellom 18 og 29 år og 30 og 44 år. Forskjellene for disse aldersgruppene er statistisk signifikante.

Når det gjelder høyeste fullførte utdanning, ser vi en sterk underrepresentasjon av personer med grunnskole og en liten, men statistisk signifikant underrepresentasjon av personer med videregående skole. Tilsvarende er personer med høyskole- eller universitetsutdanning overrepresentert, spesielt de med lang utdanning på dette nivået (4 år eller mer).

Når det gjelder byområde, er det noe overrepresentasjon av personer bosatt i ytre by vest og ytre by sør, og tilsvarende underrepresentasjon av dem som er bosatt i ytre by øst eller indre by øst. Forskjellene er statistisk signifikante. Det er en liten, men ikke signifikant overrepresentasjon av personer bosatt i indre by vest.

Overrepresentasjonen av eldre kan skyldes at denne gruppen er mer tilbøyelig til å svare på undersøkelser om samfunnsaktuelle tema. Når det gjelder overrepresentasjon av personer med universitets- eller høyskoleutdanning, henger dette trolig sammen med at denne gruppen typisk er mer tilbøyelig til å svare på spørreundersøkelser.

Skjevhetene på byområde kan til dels ses i sammenheng med skjevhetene på alder og utdanning. Befolkningssammensetningen på ikke målte kjennemerker kan også ha betydning, og spesielt det at Oslo har stor befolkning med innvandrerbakgrunn der mange er bosatt i østlige byområder. Det kan også ha implikasjoner for representasjonen av enkelte tros- og livssyn i undersøkelsen.

For å korrigere for skjevheter kan vi beregne vekter med utgangspunkt i opplysninger om populasjonen utvalget skal representere. I analysene i denne rapporten er det beregnet vekter for å rette opp skjevheter på kjønn, alder og utdanning. Dette garanterer ikke at det ikke vil være enkelte skjevheter på andre kjennetegn vi ikke har informasjon om. Vi diskuterer også dette noe videre i analysene i neste kapittel.

Statistisk usikkerhet

Gjennom utvalgsundersøkelser kan man anslå forekomsten av ulike fenomener ved å måle forekomsten i et mindre utvalg av en større populasjon. Det vil som regel være en viss usikkerhet i anslagene, og dette må tas i betraktning i tolkingen av resultatene. Denne usikkerheten kan imidlertid beregnes når man kjenner sannsynligheten for at hver enkelt enhet i populasjonen skal bli trukket i utvalget.

For analysene som baserer seg på hele utvalget, må resultatene tolkes innenfor en feilmargin på rundt ± 2 prosentpoeng. Vi bruker et signifikansnivå på 0,05, som betyr at vi med 95 prosent sikkerhet kan fastslå at anslaget av forekomsten for det aktuelle fenomenet ligger innenfor denne feilmarginen.

I de delene av analysen der vi bryter ned tallene og sammenligner ulike grupper, tester vi videre om forskjellene er statistisk signifikante. Når vi sier at en forskjell er statistisk signifikant, betyr det at vi – med det valgte signifikansnivået på 0,05 – kan fastslå med 95 prosent sikkerhet at forskjellen vi finner, ikke skyldes tilfeldigheter i utvalget.

3 Tro og livssyn i Oslo

I dette kapittelet ser vi på hvilke tro og livssyn innbyggerne i Oslo identifiserer seg med, hvor mange som har medlemskap i tros- eller livssynssamfunn, og hvordan de praktiserer sin tro eller sitt livssyn. Disse beskrivelsene danner en bakgrunn for de videre analysene av innbyggernes forventninger til hvordan offentlige instanser tilrettelegger for tros- og livssynsrelaterte tjenester og aktiviteter.

Tros- og livssynsidentitet

I undersøkelsen ble det stilt spørsmål om hvilken tro eller hvilket livssyn man identifiserer seg med. De spurte ble bedt om å velge blant en rekke forhåndsdefinerte kategorier.

Tabell 3.1 viser fordelingen på dette spørsmålet.

Tabell 3.1. Tros- eller livssynsidentitet. Prosent, vektet.

Kristen	33,0
Muslim	3,9
Jødisk	0,3
Hindu	0,4
Buddhist	0,6
Humanist/humanetiker	9,2
Ateist	19,0
Annen tro eller livssyn	2,1
Ikke noe(n) definert tro eller livssyn	28,1
Vet ikke / ønsker ikke å svare	3,3
Totalt	100,0
N	2 787

Av tabellen ser vi at 33 prosent identifiserer seg som kristen, som dermed også er den største gruppen. Nest størst er de uten noe(n) definert tro eller livssyn, på 28,1 prosent, etterfulgt av de som identifiserer seg som ateister, som utgjør 19 prosent. 9,2 prosent svarer at de identifiserer seg som humanist eller humanetiker. Det er forholdsvis få som har svart at de identifiserer seg som muslim, jødisk, hindu eller buddhist, og til sammen utgjør de 5,2 prosent. Muslimer er med 3,9 prosent den største av disse gruppene. 3,3 prosent har svart «vet ikke» eller oppgitt at de ikke ønsker å svare på spørsmålet.

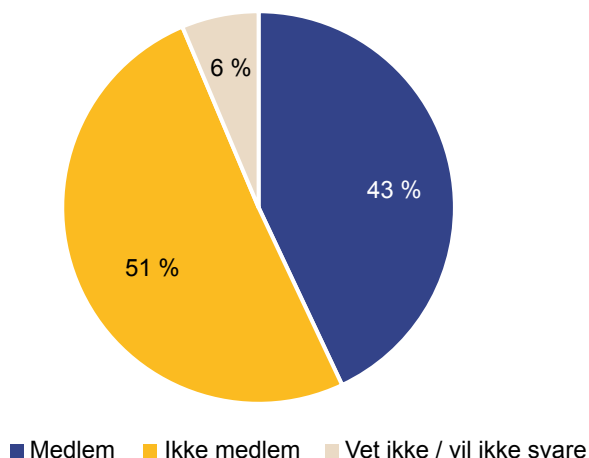
Levekårsundersøkelsen viser at 13,2 prosent av befolkningen i Oslo i 2016 var personer med innvandrerbakgrunn fra muslimske land, samtidig som andelen medlemmer i muslimske trossamfunn var 9,1 prosent (Enes 2017). Når vi finner at 3,9 prosent av de spurte identifiserer seg som muslim, tyder dette på at denne gruppen er underrepresentert i utvalget. Erfaringsmessig vet vi som nevnt i forrige kapittel også at det blant personer med minoritetsbakgrunn er en overvekt av unge med høy utdanning og lang botid som svarer på spørreundersøkelser.

Medlemskap i tros- eller livssynssamfunn

Videre ble det i undersøkelsen spurt om medlemskap i tros- eller livssynssamfunn. Det ble bare spurt om man er medlem eller ikke.

Figur 3.1 viser hvor stor andel som har svart at de er medlem i et tros- eller livssynssamfunn, og hvor stor andel som har svart at de ikke er det.

Figur 3.1. Medlemskap i tros- eller livssynssamfunn. Prosent, vektet. N = 2 787.

Som figuren viser, svarer 43 prosent av de spurte at de er medlem i et tros- eller livssynssamfunn, og 51 prosent svarer at de ikke er medlem. Det er 6 prosent som har svart «vet ikke» eller ikke har ønsket å svare på spørsmålet.

Andelen som er medlem i et tros- eller livssynssamfunn, er lavere enn det man skulle forvente ut fra kommunens statistikk over antall medlemmer i tros- og livssynssamfunn i Oslo (Oslo kommune 2019). En mulig forklaring på dette kan være at andelen medlemmer er lavere når vi ikke tar med barn og ungdom, men bare ser på personer som er 18 år eller eldre, slik vi har gjort i denne undersøkelsen. Fordi medlemsstatistikken ikke lar seg bryte ned på alder, kan vi imidlertid ikke undersøke hvorvidt dette faktisk er årsaken.

En annen grunn kan være at medlemmer som er svært lite aktive i sitt tros- eller livssynssamfunn, som er lite bevisst sitt medlemskap, svarer nei på spørsmålet selv om de er del av den offentlige medlemsstatistikken. Spesielt kan man se for seg at dette gjelder medlemmer i Den norske kirke, ettersom mange av disse er passive medlemmer som sjelden eller aldri bruker kirken. En siste årsak kan være at de som har svart på undersøkelsen, avviker noe fra befolkningen på dette kjennemerket, selv om vi har korrigert for utvalgsskjevheter når det gjelder kjønn, alder og byområde. Som påpekt over er det noe som tyder på at muslimer er underrepresentert i utvalget, noe som kan skyldes at innvandrerbefolkningen i mindre grad deltar i spørreundersøkelser.

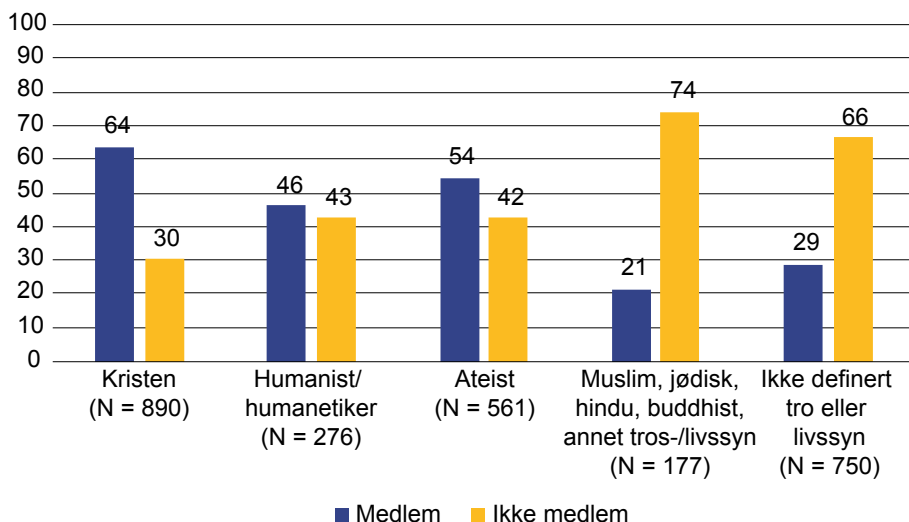
På bakgrunn av disse betraktningene må det tas noen forbehold i de videre analysene. For det første er det mulig at ikke-medlemmer er noe overrepresentert, noe vi imidlertid også undersøker nærmere i delen under. For det andre er ikke utvalget like representativt når det gjelder enkelte minoritetsgrupper. Selv om personer med minoritetsbakgrunn i noen grad er representert i materialet, er det sannsynlig at de skiller seg noe fra den øvrige minoritetsbefolkningen når det gjelder alder, utdanning og botid (jf. Eimhjellen 2016).

Forholdet mellom identitet og medlemskap

Det å identifisere seg med en bestemt tro eller et bestemt livssyn og det å være medlem i et tros- eller livssynssamfunn må samtidig ses på som to forskjellige ting. Selv om det er rimelig å forvente at det første ofte henger sammen med det andre, kan man også se for seg både at enkelte med en tros- eller livssynsidentitet likevel ikke er medlem i et tros- eller livssynssamfunn – og, omvendt, at enkelte som er medlem, ikke har en bestemt tro eller et bestemt livssyn de identifiserer seg med.

Vi kan få et bedre bilde av hvordan dette henger sammen, ved å se på figur 3.2, som viser medlemskap i tros- eller livssynssamfunn etter tros- eller livssynsidentitet.

Figur 3.2. Andel medlemmer i tros- eller livssynssamfunn etter tros- eller livssynsidentitet. Prosent, vektet.

Av dem som identifiserer seg som kristne, ser vi at 64 prosent er medlem i et tros- eller livssynssamfunn, mens 30 prosent ikke er medlem. Blant dem som oppgir å identifisere seg som muslim, jødisk, hindu, buddhist eller annet er andelen medlemmer bare 21 prosent, mens andelen ikke-medlemmer er hele 74 prosent.

Når vi ser på humanister og humanetikere, er det jevnere. 46 prosent er medlem og 43 prosent ikke medlem. Denne forskjellen er ikke statistisk signifikant. Mest påfallende er imidlertid fordelingen blant dem som identifiserer seg som ateister. I denne gruppen svarer 54 prosent at de er medlem, og 42 prosent at de ikke er medlem.

Blant dem som ikke har en definert tro eller et definert livssyn, er andelen som er medlem i et tros- eller livssynssamfunn, 29 prosent, mens andelen som ikke er det, ligger på 66 prosent.

Tros- og livssynspraksis

Det ble videre stilt et spørsmål om man praktiserer sin tro eller sitt livssyn i det daglige, for eksempel gjennom bønn, ritualer, valg av mat eller på andre måter. Fordelingen av svarene på dette spørsmålet er vist i figur 3.3.¹

Figur 3.3. Andel som praktiserer sin tro eller sitt livssyn i det daglige. Prosent, vektet. N = 1 919.

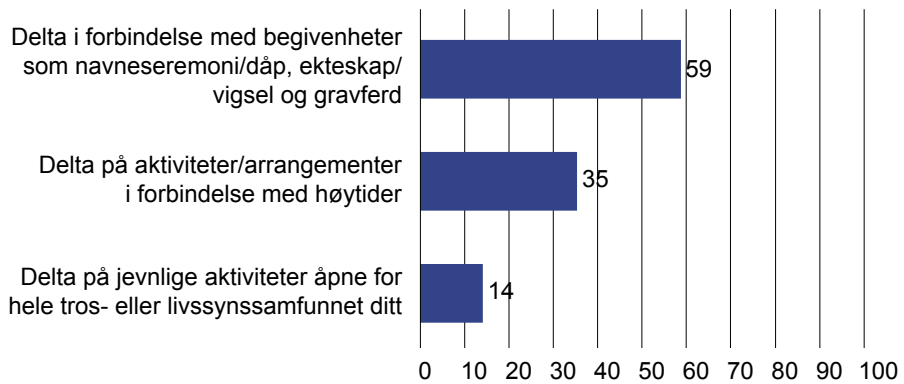
Figuren viser at bare 18 prosent svarte at de praktiserer sin tro eller sitt livssyn i det daglige, mens den store majoriteten, 78 prosent, oppgav at de ikke gjør dette. 4 prosent svarte «vet ikke» eller ønsket ikke å svare på spørsmålet.

Deltakelse i tros- eller livssynssamfunn

De som svarte at de var medlem i et tros- eller livssynssamfunn, fikk i tillegg oppfølgingsspørsmål om hvorvidt de er aktive i dette ved å delta i forbindelse med ritualer, arrangementer eller andre aktiviteter. Figur 3.4 viser hvordan svarene fordelte seg på disse spørsmålene.

¹ Merk at det her er en mindre del av utvalget som har besvart dette spørsmålet. Dette skyldes en teknisk feil som gjorde at spørsmålet ikke ble stilt til alle de første to ukene av datainnsamlingen.

Figur 3.4. Andel blant medlemmer som er aktive i sitt tros- eller livssynssamfunn på ulike måter. Prosent, vektet. N = 1 215.

Figuren viser at blant dem som er medlem i et tros- eller livssynssamfunn, svarer 59 prosent at de deltar i forbindelse med begivenheter som navneseremoni eller dåp, ekteskapsinngåelse eller vigsel, og gravferd. Dette er den typen aktiviteter som flest oppgir å delta i. Til sammenligning svarer 35 prosent at de deltar på aktiviteter og arrangementer i forbindelse med høytider, og bare 14 prosent at de deltar på jevnligte aktiviteter som er åpne for hele tros- eller livssynssamfunnet de er medlem i.

4 Forventninger på sykehjemsområdet

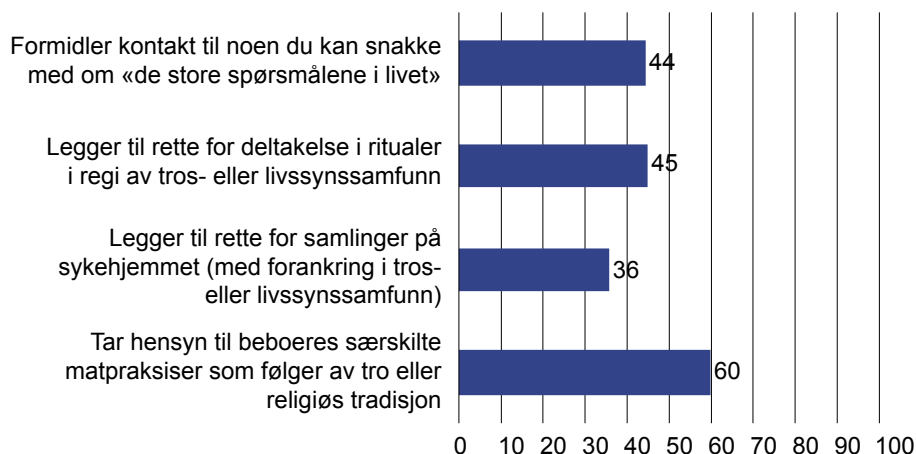
Vi begynner med å se nærmere på hvilke forventninger innbyggerne i Oslo har til offentlige instansers tilrettelegging for tro og livssyn ved opphold på sykehjem. I undersøkelsen ble respondentene bedt om å ta stilling til om de forventer at offentlige instanser i forbindelse med opphold på sykehjem formidler kontakt til noen man kan snakke med om «de store spørsmålene i livet», tilrettelegger for deltakelse i ritualer i regi av tros- eller livssynssamfunn, legger til rette for samlinger på sykehjemmet med forankring i tros- eller livssynssamfunn, og tar hensyn til beboeres særskilte matpraksiser som følger av tro eller religiøs tradisjon.

I analysen i dette og de påfølgende kapitlene rapporterer vi andelen som har svart «ja» på at de forventer at offentlige instanser tilrettelegger på de aktuelle punktene.

Tilrettelegging ved opphold på sykehjem

Figur 4.1 viser andelen av de spurte som svarte bekreftende på spørsmål om forventninger om tilrettelegging ved opphold på sykehjem.

Figur 4.1. Forventninger til offentlige instansers tilrettelegging av tros- og livssynsrelaterte tjenester og aktiviteter ved opphold på sykehjem. Prosent, vektet. N = 2 787.

For det første ser vi at i underkant av halvparten av de spurte, 44 prosent, har en forventning om at offentlige instanser formidler kontakt til noen de kan snakke med om «de store spørsmålene i livet». Videre viser figuren at 45 prosent også forventer at det legges til rette for deltakelse i ritualer i regi av tros- eller livssynssamfunn. Ritualer som dåp, bryllup og begravelse er en viktig del av nordmenns religiøse liv, også blant dem som ellers ikke pleier gå i gudstjenester (Botvar 2010). Det gjør at det ikke er så overraskende at mange av innbyggerne i Oslo forventer at det legges til rette for at beboere på sykehjem skal kunne delta i tros- og livssynsbaserte ritualer.

Til sammenligning svarer bare i overkant av en tredjedel, 36 prosent, at de forventer at det legges til rette for samlinger med forankring i tros- eller livssynssamfunn på sykehjemmet. At det her er snakk om samlinger, som har en videre betydning enn ritualer, kan være noe av grunnen til at færre har forventning om dette. Det er dessuten snakk om samlinger *på* sykehjemmet. En tolkning vil kunne være at færre oppfatter at slike organiserte, kollektive aktiviteter ikke hører hjemme på sykehjem, for eksempel av hensyn til andre som bor der, og som ikke ønsker å delta i slike aktiviteter.

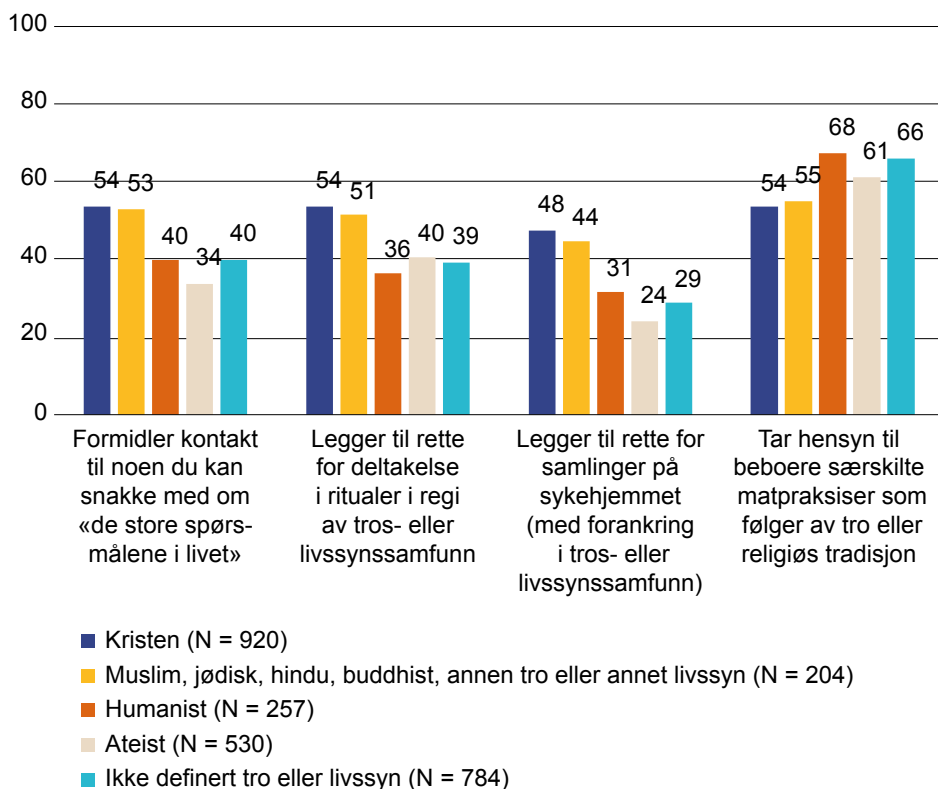
Til slutt ser vi at 60 prosent av de spurte forventer at offentlige instanser tar hensyn til beboeres særskilte matpraksiser som følger av tro eller religiøs tradisjon. Ernæring er et grunnleggende behov. Mange har i dag også av ulike grunner et individuelt tilpasset kosthold, og det kan bidra til at mange også kjenner seg igjen i problemstillingen. På de fleste sykehjem tas det dessuten religiøse og kulturelle kostholdshensyn, i tillegg til at medisinske forhold kan gjøre det nødvendig med tilpasninger for den enkelte beboer. Det kan gjøre at mange oppfatter det som «naturlig» at man på sykehjem tar slike hensyn, og at de derfor har en forventning om det.

Overordnet later det til å være en distinksjon mellom tilrettelegging for særskilte matpraksiser som berører beboerne på daglig basis, og de andre tre spørsmålskategoriene, som alle beskriver tilrettelegging av arrangementer og tiltak som man ikke forventer vil berøre beboerne hver dag. I tråd med dette er det også noen flere som forventer at Oslo kommune tilrettelegger for noen å snakke med om «de store spørsmålene i livet» og for deltakelse i ritualer i regi av tros- eller livssynssamfunn, enn som forventer at kommunen tilrettelegger for samlinger med forankring i tros- eller livssynssamfunn på sykehjemmet.

Betydning av tros- og livssynsidentitet/tilhørighet

I figur 4.2 ser vi på forventningene etter tros- og livssynsidentitet. Vi skiller mellom kristen trosidentitet, annen trosidentitet (muslim, jødisk, hindu, buddhist, annet), humanist eller humanetiker, ateist og ingen definert tro eller livssyn.

Figur 4.2. Forventninger til offentlige instansers tilrettelegging av tros- og livssynsrelaterte tjenester og aktiviteter ved opphold på sykehjem, etter tros- eller livssynsidentitet. Prosent, vektet.

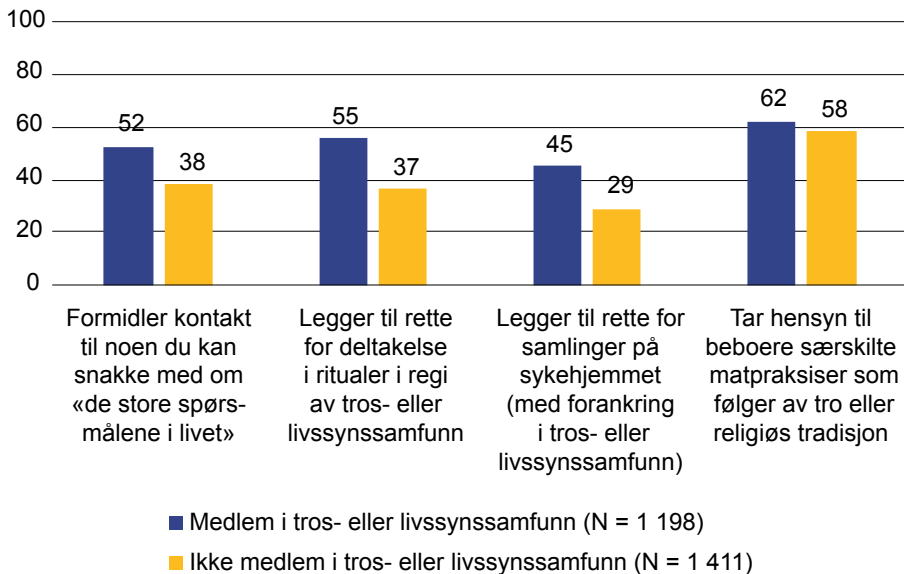
Figuren viser at 54 prosent av de kristne og 53 prosent av muslimer, jøder, hinduer, buddhister og dem med annen tro eller annet livssyn svarer at de forventer at det formidles kontakt til noen de kan snakke med om «de store spørsmålene i livet». Til sammenligning svarer 40 prosent av humanister og humanetikere, 34 prosent av ateistene og 40 prosent av dem uten definert tro eller livssyn det samme.

54 prosent av de kristne og 51 prosent av muslimer, jøder, hinduer, buddhister og dem med annen tro eller annet livssyn svarer også at de forventer at det legges til rette for deltakelse i ritualer i regi av tros- eller livssynssamfunn. Ser vi på humanister og humanetikere, er andelen 36 prosent, mens den er 40 prosent blant ateister og 39 prosent blant dem uten definert tro eller livssyn. På spørsmålet om de forventer at det legges til rette for samlinger med forankring i tros- eller livssynssamfunn på sykehjemmet, er andelen 48 prosent blant kristne og 44 prosent blant muslimer, jøder, hinduer, buddhister og dem med annen tro eller annet livssyn. Andelen er henholdsvis 31, 24 og 29 prosent blant humanister og humanetikere, ateister og dem uten definert tro eller livssyn.

Når det gjelder forventningen om at det tas hensyn til beboeres særskilte matpraksiser som følger av tro eller religiøs tradisjon, er bildet imidlertid litt annerledes. 54 prosent av de kristne har en slik forventning, og 55 prosent av muslimer, jøder, hinduer, buddhister og dem med annen tro eller annet livssyn. Dette er noe lavere enn blant både humanister og humanetikere (68 prosent), blant ateister (61 prosent) og blant dem uten definert tro eller livssyn (66 prosent).

I figur 4.3 ser vi på forventningene blant dem som er medlem i et tros- eller livssynssamfunn, og blant dem som ikke er det.

Figur 4.3. Forventninger til offentlige instansers tilrettelegging av tros- og livssynsrelaterte tjenester og aktiviteter ved opphold på sykehjem, etter medlemskap i tros- eller livssynssamfunn. Prosent, vektet.

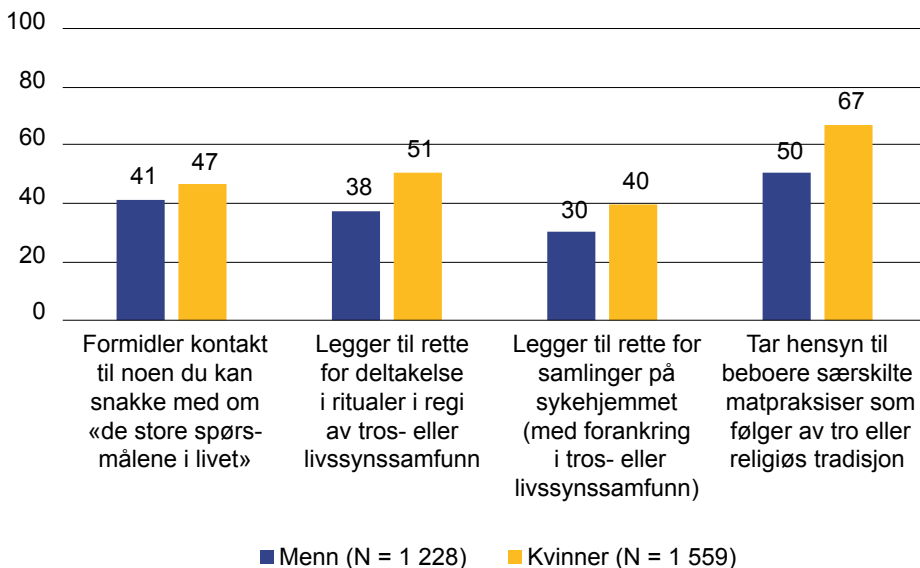
Som vi ser av figuren, er det flere blant medlemmer av tros- eller livssynssamfunn enn blant ikke-medlemmer som forventer at offentlige instanser skal formidle kontakt til noen de kan snakke med om «de store spørsmålene i livet». Andelene er henholdsvis 52 og 38 prosent. På spørsmålet om de forventer at det legges til rette for deltakelse i ritualer i regi av tros- eller livssynssamfunn, svarer 55 prosent av medlemmer at de gjør det, mot 37 prosent av ikke-medlemmene. Når det gjelder forventningen om at det legges til rette for samlinger på sykehjemmet, svarer 45 av medlemmene og 29 prosent av ikke-medlemmene at dette er en forventning de har.

Unntaket er igjen forventninger om at det tas hensyn til beboeres særskilte matpraksiser som følger av tro eller religiøs tradisjon. På spørsmål om dette er andelen som svarer bekreftende, 62 prosent blant medlemmene og 58 prosent blant ikke-medlemmene. Forskjellen er med andre ord liten.

Forskjeller etter kjønn og alder

Figur 4.4 viser forventninger etter kjønn, og et gjennomgående trekk er at flere blant kvinner enn blant menn forventer at det ved opphold på sykehjem legges til rette for tros- eller livssynsrelaterte tjenester og aktiviteter.

Figur 4.4. Forventninger til offentlige instansers tilrettelegging av tros- og livssynsrelaterte tjenester og aktiviteter ved opphold på sykehjem, etter kjønn. Prosent, vektet.

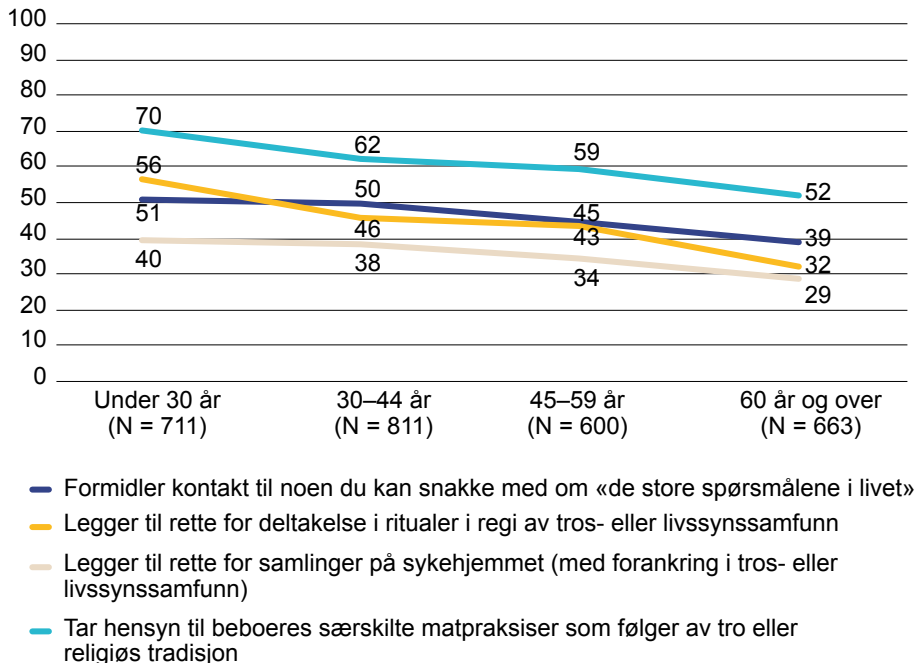

Blant kvinner svarer 47 prosent at de forventer at det formidles kontakt til noen de kan snakke med om «de store spørsmålene i livet», mens det til forskjell gjelder 41 prosent av mennene. Det er en noe større forskjell når det gjelder forventningen om at det legges til rette for deltakelse i ritualer i regi av tros- eller livssynssamfunn. På dette spørsmålet svarer 51 prosent av kvinnene at de forventer dette, mot 38 prosent av mennene.

Forskjellen mellom kvinner og menn er omtrent like stor når det gjelder forventningen om at det legges til rette for samlinger med forankring i tros- eller livssynssamfunn på sykehjemmet. På spørsmål om dette svarer 40 prosent av kvinnene bekreftende, mot 30 prosent av mennene. Størst er imidlertid forskjellen med hensyn til forventninger om at det tas hensyn til beboeres særskilte matpraksiser som følger av tro eller religiøs tradisjon. 67 prosent av kvinner forventer at det tas slikt hensyn, mens 50 prosent av mennene svarer det samme.

Det er også interessant å undersøke i hvilken grad innbyggere i forskjellige aldersgrupper har ulike forventninger. Dette kan vi gjøre med utgangspunkt i figur 4.5. Vi skiller mellom dem under 30 år, dem mellom 30 og 44 år, dem mellom 45 og 59 år og dem som er 60 år eller over.

Figur 4.5. Forventninger til offentlige instansers tilrettelegging av tros- og livssynsrelaterte tjenester og aktiviteter ved opphold på sykehjem, etter alder. Prosent, vektet.

Figuren viser at det er en tendens til at det er flere blant de yngre aldersgruppene enn blant de eldre som forventer at offentlige instanser tilrettelegger for tros- og livssynsrelaterte tjenester og aktiviteter ved opphold på sykehjem. Det er en tilnærmet lineær sammenheng, ved at andelen som svarer bekreftende på spørsmål om de har forventninger, synker med økende alder.

På spørsmålet om de forventer at det formidles kontakt med noen de kan snakke med om «de store spørsmålene i livet», er andelen som svarer bekreftende, 51 prosent blant dem under 30 år, 50 prosent blant dem mellom 30 og 44 år og 45 prosent blant dem mellom 45 og 59 år. Til sammenligning er andelen 39 prosent blant dem som er 60 år eller over.

Ser vi på forventninger om at det legges til rette for deltakelse i ritualer, svarer 56 prosent av dem under 30 år at de forventer dette. Det er noe avstand ned til dem mellom 30 og 44 år, hvor andelen er 46 prosent, og dem mellom 45 og 59 år, hvor den er 43 prosent. Blant dem over 60 er andelen derimot bare 32 prosent.

Når det gjelder forventningen om at det legges til rette for samlinger på sykehjemmet, er andelen som svarer bekreftende, 40 prosent blant dem under 30 år, 38 prosent blant dem mellom 30 og 44 og 34 prosent blant dem mellom 45 og 59 år. Blant dem over 60 år er andelen bare 29 prosent.

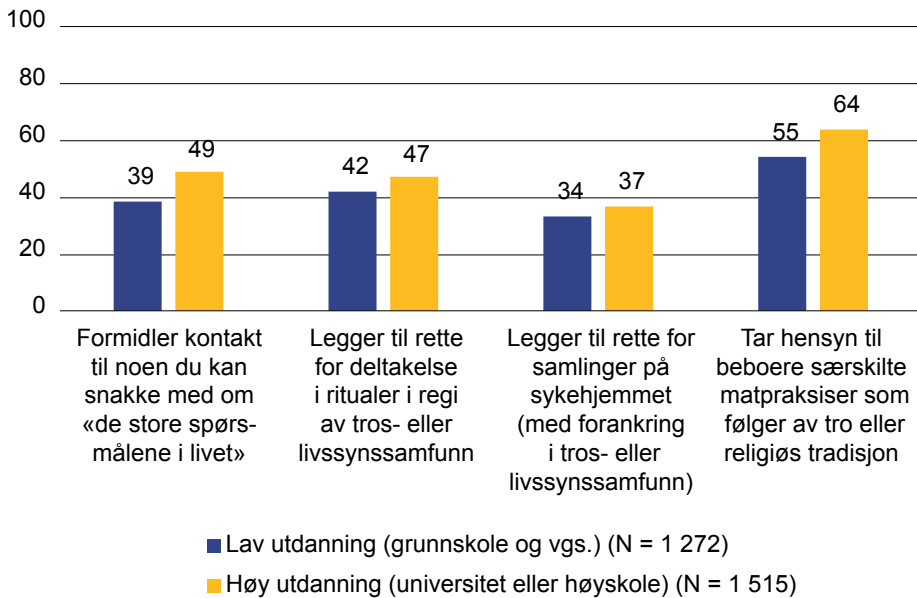
Til sist finner vi også forskjeller i svarene på spørsmålet om de forventer at det tas hensyn til særskilte matpraksiser som følger av tro eller religiøs tradisjon. 70 prosent av dem under 30 år forventer at det tas slikt hensyn, mot 62 prosent av dem mellom 30 og 44 år og 59 prosent av dem mellom 45 og 59 år. Blant dem som er 60 år eller over, svarer 52 prosent at de har en forventning om dette. Dette er en relativt høy andel for gruppen når vi sammenligner med hvordan denne gruppen svarer på spørsmål om andre forventninger. Den høye oppslutningen generelt om tilrettelegging for særskilte matpraksiser kan forklares med at dette forstås som en individuell rettighet i velferdsstaten. Samtidig er det interessant å merke seg at befolkningen har høy aksept for å ivareta et slikt behov til tross for at dette er et behov som majoriteten ikke har. Det kan også nevnes at tilrettelegging her ikke går ut over dem som ikke har dette behovet, og at dette er noe som kan bidra til høy grad av forståelse for andres behov.

Forskjeller etter utdanning, inntekt og byområde

Til sist skal vi se på om innbyggernes forventninger varierer med utdanning, inntekt og byområdet de bor i.

Vi ser først på variasjoner etter høyeste fullførte utdanningsnivå, vist i figur 4.6. I denne sammenhengen skiller vi mellom personer med lav utdanning, som omfatter grunnskole og videregående skole, og personer med høy utdanning, som omfatter universitet eller høyskole.

Figur 4.6. Forventninger til offentlige instansers tilrettelegging av tros- og livssynsrelaterte tjenester og aktiviteter ved opphold på sykehjem, etter høyeste fullførte utdanningsnivå. Prosent, vektet.

Figuren viser at det er noen forskjeller mellom dem med lav og høy utdanning når det gjelder forventninger til hvordan offentlige instanser tilrettelegger for tros- og livssynsrelaterte tjenester og aktiviteter på sykehjem. For det første ser vi at 49 prosent av dem med høy utdanning mot 39 prosent av dem med lav utdanning svarer at de forventer at det formidles kontakt til noen de kan snakke med om «de store spørsmålene i livet».

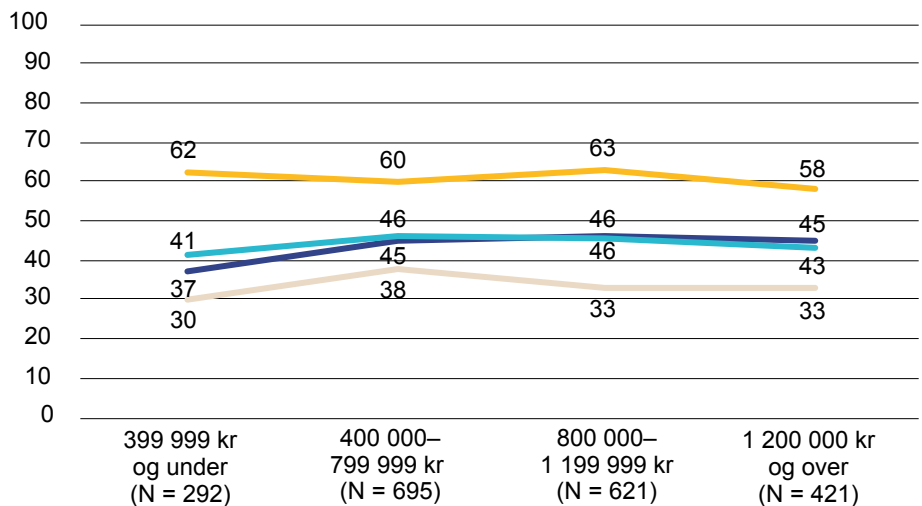
Det er også en forskjell når det gjelder forventningen om at det skal tas hensyn til beboeres særskilte matpraksiser som følger av tro eller religiøs tradisjon. 64 prosent av dem med høy utdanning forventer at det tas slikt hensyn, mens

55 prosent av dem med lav utdanning svarer det samme. Riktignok er andelen også her høy i begge grupper, men det er en signifikant forskjell.

Videre svarer 47 prosent av dem med høy utdanning at de forventer at det legges til rette for deltakelse i ritualer i regi av tros- eller livssynssamfunn, mens 42 prosent av dem med lav utdanning svarer det samme. Forskjellen er mindre, men statistisk signifikant. På spørsmålet om de forventer at det legges til rette for samlinger på sykehjemmet, er andelen som svarer bekreftende, 37 prosent blant dem med høy utdanning og 34 prosent blant dem med lav utdanning. Forskjellen er også her statistisk signifikant.

I figur 4.7 ser vi på fordelingen på de ulike forventningene etter husholdsinntekt. Vi skiller mellom dem med under 400 000 kroner, dem med mellom 400 000 og 800 000 kroner, dem med mellom 800 000 og 1,2 millioner kroner og dem med 1,2 millioner kroner eller over.

Figur 4.7. Forventninger til offentlige instansers tilrettelegging av tros- og livssynsrelaterte tjenester og aktiviteter ved opphold på sykehjem, etter husholdsinntekt. Prosent, vektet.

- Formidler kontakt til noen du kan snakke med om «de store spørsmålene i livet»
- Legger til rette for deltakelse i ritualer i regi av tros- eller livssynssamfunn
- Legger til rette for samlinger på sykehjemmet (med forankring i tros- eller livssynssamfunn)
- Tar hensyn til beboeres særskilte matpraksiser som følger av tro eller religiøs tradisjon

Figuren viser en tendens til at andelen som forventer at offentlige instanser tilrettelegger for tros- og livssynsrelaterte aktiviteter og tjenester ved opphold på sykehjem, er noe lavere blant dem i den laveste inntektskategorien. Det er likevel ikke en ensartet tendens på tvers av de ulike forventningene.

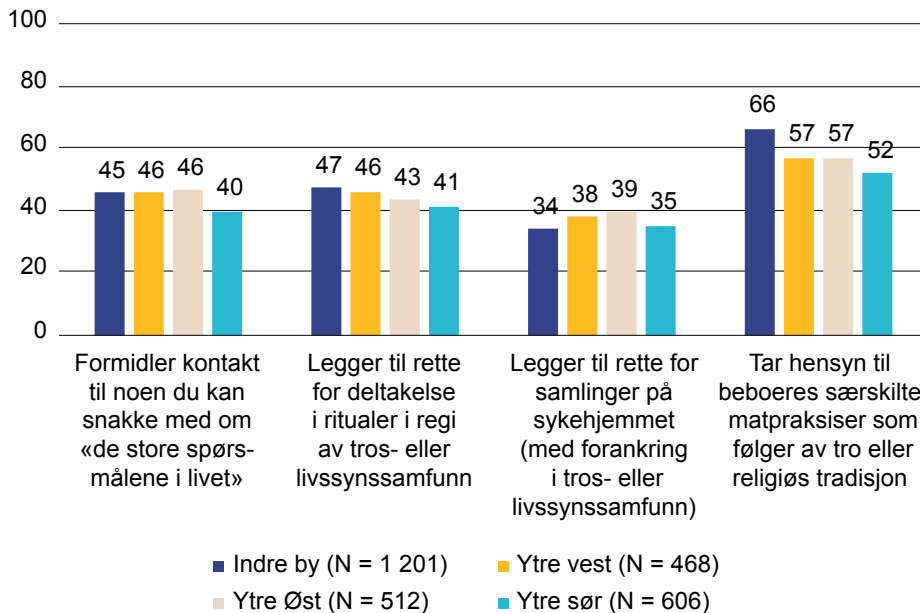
Forskjellen er større når det gjelder forventningen om at offentlige instanser formidler kontakt til noen de kan snakke med om «de store spørsmålene i livet». Andelen som har en slik forventning, er 37 prosent blant dem i den laveste inntektskategorien, mot mellom 43 og 46 prosent i de øvrige kategoriene. På lignende vis svarer 41 prosent av dem i den laveste inntektskategorien at de forventer at det legges til rette for deltakelse i ritualer i regi av tros- eller livssynssamfunn, mens andelen er mellom 45 og 46 prosent i de tre øvrige kategoriene.

Når det gjelder forventningen om at det skal legges til rette for samlinger på sykehjemmet, er andelen bekreftende svar 30 prosent i den laveste inntektskategorien mot 38 prosent i den nest laveste. Samtidig er det bare 33 prosent blant de to høyeste inntektskategoriene som svarer det samme. På spørsmålet om forventninger til at det tas hensyn til beboeres særskilte matpraksiser som følger av tro eller religiøs tradisjon, er det derimot små forskjeller. Andelen bekreftende svar er 62 prosent i den nederste inntektskategorien, mot 58 prosent i den høyeste.

Til sist skal vi undersøke forskjeller mellom ulike byområder i Oslo på grunnlag av figur 4.8. Vi skiller mellom indre by, ytre by vest, ytre by øst og ytre by sør.²

2 Områdene omfatter følgende bydeler: Ytre by vest: Ullern, Vestre Aker, Nordre Aker; Indre by vest: St. Hanshaugen, Frogner; Ytre by øst: Grorud, Stovner, Alna; Indre by øst: Gamle Oslo, Grünerløkka, Sagene, Sentrum; Ytre by sør: Østsjø, Nordstrand, Søndre Nordstrand.

Figur 4.8. Forventninger til offentlige instansers tilrettelegging av tros- og livssynsrelaterte tjenester og aktiviteter ved opphold på sykehjem, etter byområde. Prosent, vektet. N = 2 787.

Figuren viser at det er noen variasjoner mellom de ulike byområdene. På spørsmålet om forventninger til at offentlige instanser formidler kontakt med noen å snakke med om «de store spørsmålene i livet», er andelen som svarer bekreftende, 40 prosent blant personer bosatt i ytre sør, mot 45 til 46 prosent blant dem i de øvrige områdene. Videre ser vi at henholdsvis 47 og 46 prosent av dem i indre by og ytre vest forventer at det legges til rette for deltakelse i ritualer i regi av tros- eller livssynssamfunn, mot 43 prosent blant dem i ytre øst og 41 prosent blant dem i ytre sør.

Når vi ser på fordelingen på spørsmålet om de forventer at det legges til rette for samlinger på sykehjemmet, skiller ytre vest og ytre øst seg ut. Her svarer 39 prosent av dem i ytre øst og 38 prosent av dem i ytre vest bekreftende, mot 35 prosent av dem i ytre sør og 34 prosent av dem i indre by. Forskjellene er imidlertid små. Tydeligst er forskjellen på spørsmål om forventninger om at det tas hensyn til særskilte matpraksiser for beboere. 66 prosent av dem i indre by svarer at de har en slik forventning, mens 57 prosent av dem i ytre vest og ytre øst oppgir det samme, og 53 prosent av dem i ytre sør.

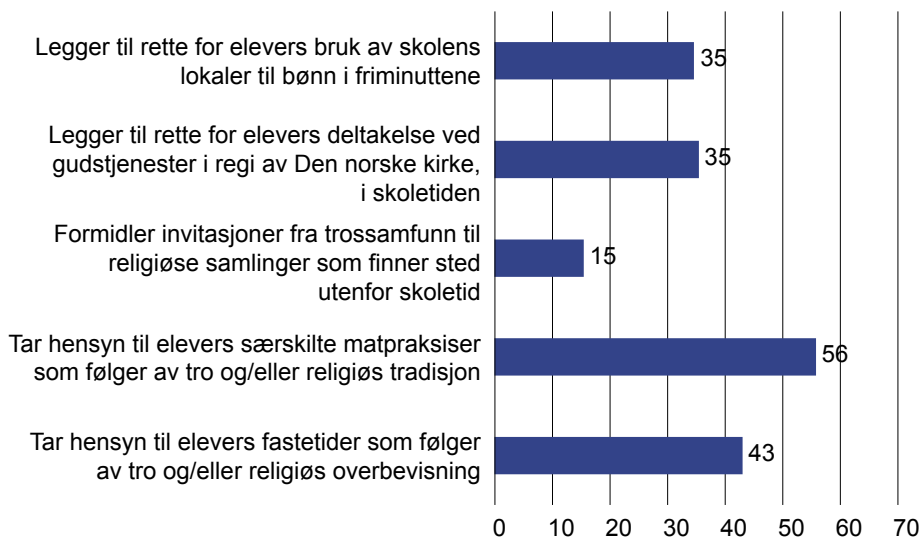
5 Forventninger på skoleområdet

I denne delen skal vi undersøke hvilke forventninger innbyggerne i Oslo har til tilrettelegging for livssynsrelaterte aktiviteter og tjenester på et annet område, nemlig i offentlig skole.

Vi har i denne sammenhengen bedt respondentene svare på spørsmål om forventninger når det gjelder tilrettelegging for elevers bruk av skolens lokaler til bønn i friminuttene (ikke egne bønnenrom, men bruk av rom i avgrensede perioder), tilrettelegging for elevers deltakelse i gudstjenester i regi av Den norske kirke, formidling av invitasjoner fra trossamfunn til religiøse samlinger utenfor skoletid, og det at skolen tar hensyn til henholdsvis elevers særskilte matpraksiser og elevers fastetider som følger av tro og/eller religiøs overbevisning.

Figur 5.1 viser andelen av de spurte som svarte bekreftende på spørsmål om forventninger om tilrettelegging i offentlig skole.

Figur 5.1. Forventninger til offentlige instansers tilrettelegging av tros- og livssynsrelaterte tjenester og aktiviteter i offentlig skole. Prosent, vektet. N = 2 787.

Som vi ser av figuren, svarer rundt en tredjedel, 35 prosent, at de forventer at det i offentlig skole legges til rette for elevers bruk av skolens lokaler til bønn i friminuttene.

Videre svarer også 35 prosent at de forventer at skolen legger til rette for at elever kan delta ved gudstjenester i regi av Den norske kirke i skoletiden. I Norge har mange skoler tradisjon for å la elever delta på gudstjeneste i skoletiden i forbindelse med høytider som blant annet jul og påske. Skolene er også oppfordret til å legge til rette for at elevene skal kunne delta på skolegudstjenester i forbindelse med høytider. Det er da også interessant å merke seg at bare 15 prosent til sammenligning forventer at skolen skal formidle invitasjoner fra trossamfunn til religiøse samlinger utenfor skoletid. Det kan skyldes at man ikke anser det som den offentlige skolens oppgave å legge til rette for religiøse samlinger som ikke finner sted innenfor skolens rammer.

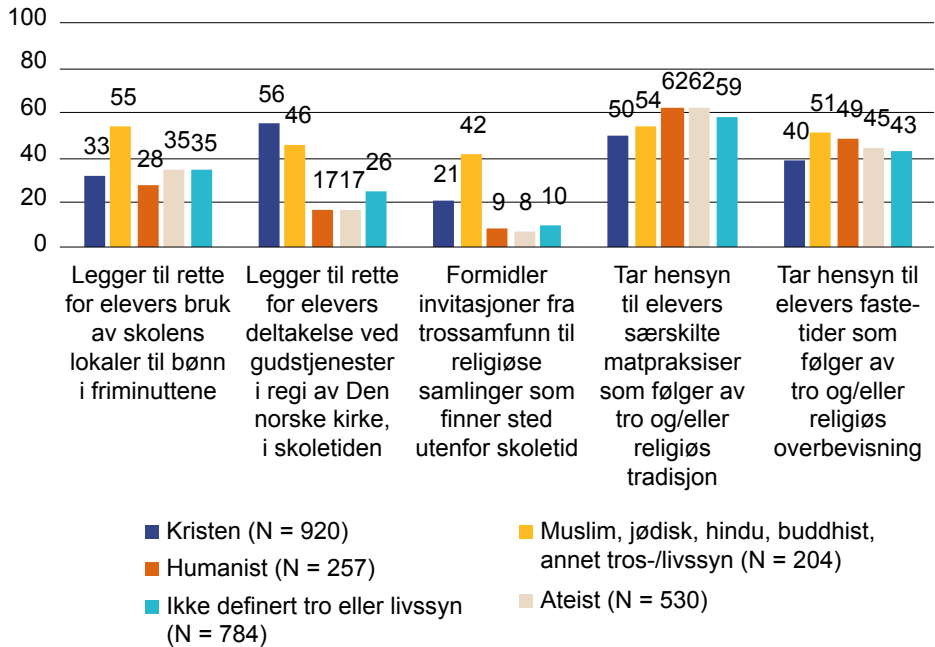
Til sist svarer 56 prosent at de forventer at det tas hensyn til elevers særskilte matpraksiser som følger av tro og/eller religiøs tradisjon, mens andelen er noe mindre, 43 prosent, på det tilsvarende spørsmålet om det bør tas hensyn til fastetider for elever.

Betydning av tros- og livssynsidentitet/tilhørighet

Vi skal nå undersøke om det er forskjeller i forventninger på skoleområdet etter tros- og livssynsidentitet og mellom medlemmer i tros- eller livssynssamfunn og dem som ikke er det.

Dette gjør vi først basert på figur 5.2. Her skiller vi mellom kristen trosidentitet, annen trosidentitet (muslim, jødisk, hindu, buddhist, annet), humanist eller humanetiker, ateist og ingen definert tro eller livssyn.

Figur 5.2. Forventninger til offentlige instansers tilrettelegging av tros- og livssynsrelaterte tjenester og aktiviteter i offentlig skole, etter tros- eller livssynsidentitet. Prosent, vektet.

Figuren viser at det går et skille mellom kristne, humanister og humanetikere, ateister og dem uten definert tro eller livssyn på den ene siden og muslimer, jøder, hinduer, buddhister og dem med annen tro eller annet livssyn på spørsmålet om de forventer at det legges til rette for elevers bruk av skolens lokaler til bønn i friminuttene. Blant dem muslimer, jøder, hinduer, buddhister og dem med annen tro eller annet livssyn er andelen 55 prosent, mens den er mellom 28 og 35 prosent for kristne, humanister, ateister og dem uten definert tro eller livssyn.

Et tilsvarende skille gjør seg til dels gjeldende i forventninger til at skolen skal formidle invitasjoner til religiøse samlinger utenfor skoletid. Blant muslimer, jøder, hinduer, buddhister og dem med annen tro eller annet livssyn er andelen 42 prosent, mot 21 prosent blant kristne, og henholdsvis 9, 8 og 10 prosent blant humanister og humanetikere, ateister og dem uten bestemt tro eller livssyn.

I forventningen om at det legges til rette for at elever kan delta ved gudstjenester i regi av Den norske kirke i skoletiden, går det på sin side et skille mellom kristne og muslimer, jøder, hinduer, buddhister og dem med annen tro eller annet livssyn på den ene siden og humanister og humanetikere, ateister og

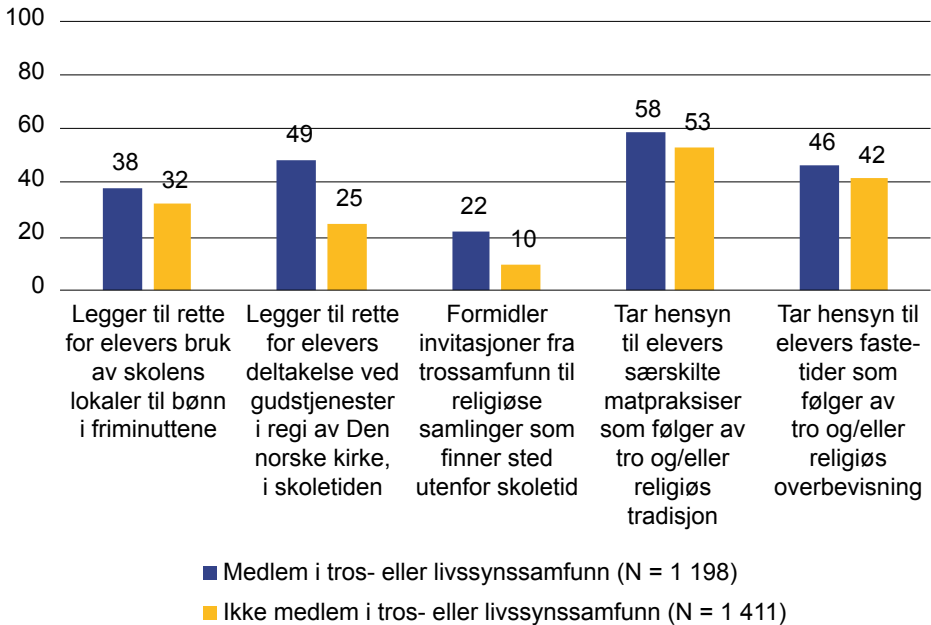
dem uten definert tro eller livssyn på den andre. 56 prosent av de kristne og 46 prosent av muslimer, jøder, hinduer, buddhister og dem med annen tro eller annet livssyn har en slik forventning, mens det gjelder 17 prosent av humanister og humanetikere og ateister og 26 prosent av dem uten definert tro eller livssyn.

På spørsmålene om forventning om at det tas hensyn til henholdsvis særskilte matpraksiser og fastetider for elever, er det derimot mer samstemmighet på tvers av de tre kategoriene, selv om det er noen forskjeller. Vi ser at 62 prosent blant både humanister og humanetikere og blant ateister svarer at de forventer at det tas hensyn til særskilte matpraksiser, mens tallet er 59 prosent blant dem uten definert tro eller livssyn. Blant muslimer, jøder, hinduer, buddhister og dem med annen tro eller annet livssyn og blant kristne er andelen henholdsvis 54 og 50 prosent.

Når det gjelder forventning om at det tas hensyn til fastetider, svarer 51 prosent av muslimer, jøder, hinduer, buddhister og dem med annen tro eller annet livssyn at de har en slik forventning, mot 40 prosent av de kristne. Blant humanister og humanetikere er andelen 49 prosent, og blant ateistene og blant dem uten definert tro eller livssyn er andelen henholdsvis 45 og 43 prosent.

Det neste spørsmålet er om vi finner lignende mønstre når vi sammenligner dem som er, og dem som ikke er medlemmer i tros- eller livssynssamfunn. Figur 5.3 gir oss anledning til å se nærmere på dette.

Figur 5.3. Forventninger til offentlige instansers tilrettelegging av tros- og livssynsrelaterte tjenester og aktiviteter i offentlig skole, etter medlemskap i tros- eller livssynssamfunn. Prosent, vektet.

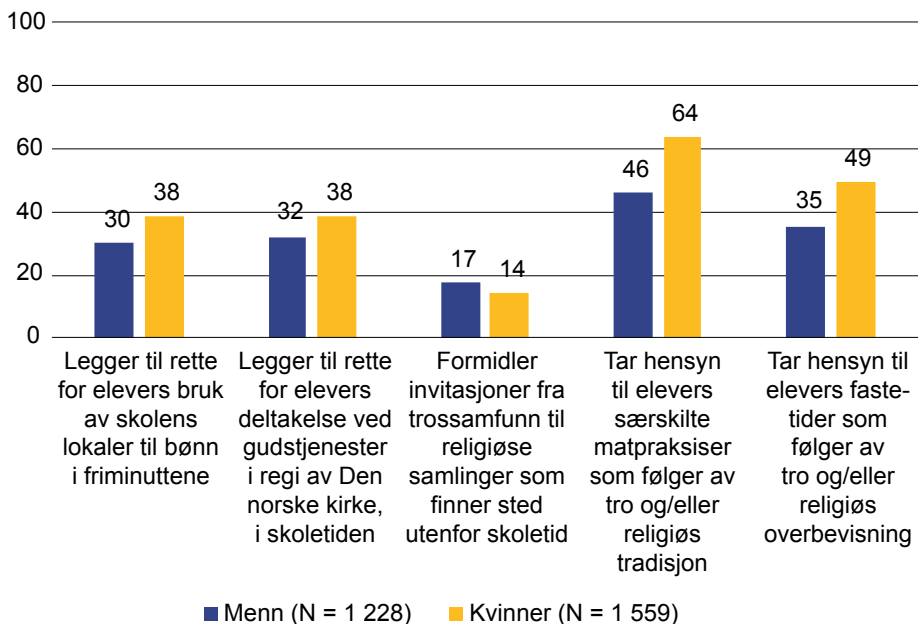
Av figuren ser vi at omtrent 38 prosent av dem som er medlem, forventer at det legges til rette for bruk av skolens lokaler til bønn i friminuttene, mot 32 prosent av dem som ikke er medlem. Det er omtrent like stor forskjell som i andelen som forventer at det tas hensyn til elevers særskilte matpraksiser. Her er tallene 58 prosent for medlemmer og 53 prosent for ikke-medlemmer. Minst forskjell mellom gruppene er det imidlertid i forventning om at det tas hensyn til faste-tider for elever. Her svarer 46 prosent av medlemmene og 42 prosent av ikke-medlemmene bekreftende.

Når det gjelder forventning om at det legges til rette for elevers deltakelse ved gudstjeneste regi av Den norske kirke i skoletiden, er det derimot et større skille. Blant medlemmer svarer 49 prosent at de forventer dette, mot 25 prosent blant ikke-medlemmer. Noe av den samme forskjellen ser vi i forventningen om at skolen formidler invitasjoner fra trossamfunn til religiøse samlinger utenfor skoletid. 22 prosent av medlemmene svarer at de forventer dette, mot bare 10 prosent av ikke-medlemmene.

Forskjeller etter kjønn og alder

Vi retter nå oppmerksomheten mot forskjeller etter kjønn og alder. Figur 5.4 viser fordelingen på de forskjellige forventningene for menn og kvinner.

Figur 5.4. Forventninger til offentlige instansers tilrettelegging av tros- og livssynsrelaterte tjenester og aktiviteter i offentlig skole, etter kjønn. Prosent, vektet.

Overordnet viser figuren at det er flere blant kvinner enn blant menn som forventer at det tilrettelegges for tros- og livssynsrelaterte aktiviteter og tjenester. Denne trenden fant vi også på sykehjemsområdet.

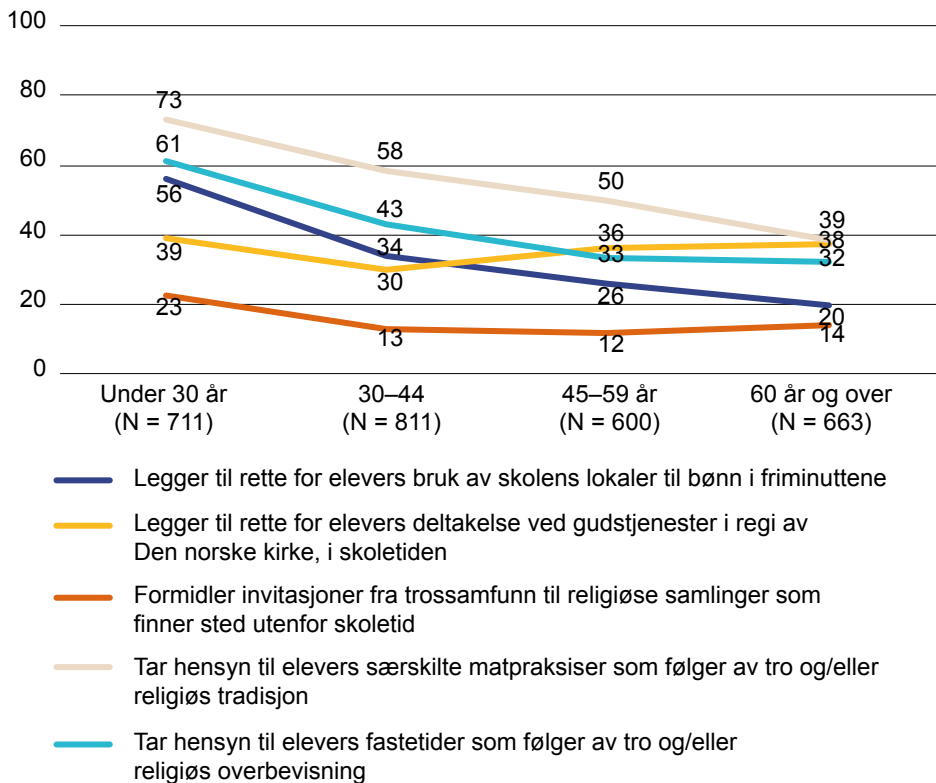
Blant kvinner forventer 38 prosent at det legges til rette for elevers bruk av skolens lokaler til bønn i friminuttene, mot 30 prosent blant menn. Det er også store forskjeller når det gjelder flere andre forventninger. 64 prosent av kvinnene forventer at det tas hensyn til særskilte matpraksiser for elever, mot 46 prosent av mennene. Når det gjelder forventningen om at det skal tas hensyn til fastetider, er de tilsvarende tallene 49 og 35 prosent.

På spørsmålet om de forventer at det legges til rette for at elever kan delta ved gudstjenester i regi av Den norske kirke i skoletiden, er forskjellen mellom menn og kvinner noe mindre. Her svarer 38 prosent av kvinnene og 32 prosent av mennene bekreftende. Minst er skillet i forventningen om at offentlige

instanser formidler invitasjoner fra trossamfunn til religiøse samlinger utenfor skoletid. Her er det faktisk noen flere blant menn enn blant kvinner, 17 mot 14 prosent, som svarer at de forventer dette.

Figur 5.5 viser fordelingen på de forskjellige forventningene etter alder. Vi skiller mellom dem under 30 år, dem mellom 30 og 44 år, dem mellom 45 og 59 år og dem som er 60 år eller over.

Figur 5.5. Forventninger til offentlige instansers tilrettelegging av tros- og livssynsrelaterte tjenester og aktiviteter i offentlig skole, etter alder. Prosent, vektet.

Figuren viser at yngre i større grad enn eldre forventer at offentlige instanser legger til rette på disse fem områdene. For det første forventer 56 prosent av dem under 30 år at det i offentlig skole legges til rette for bruk av skolens lokaler til bønn i friminuttene. Det samme gjelder 34 prosent av dem mellom 30 og 44 år og 26 prosent av dem mellom 45 og 59 år, men bare 20 prosent av dem som er 60 år eller over.

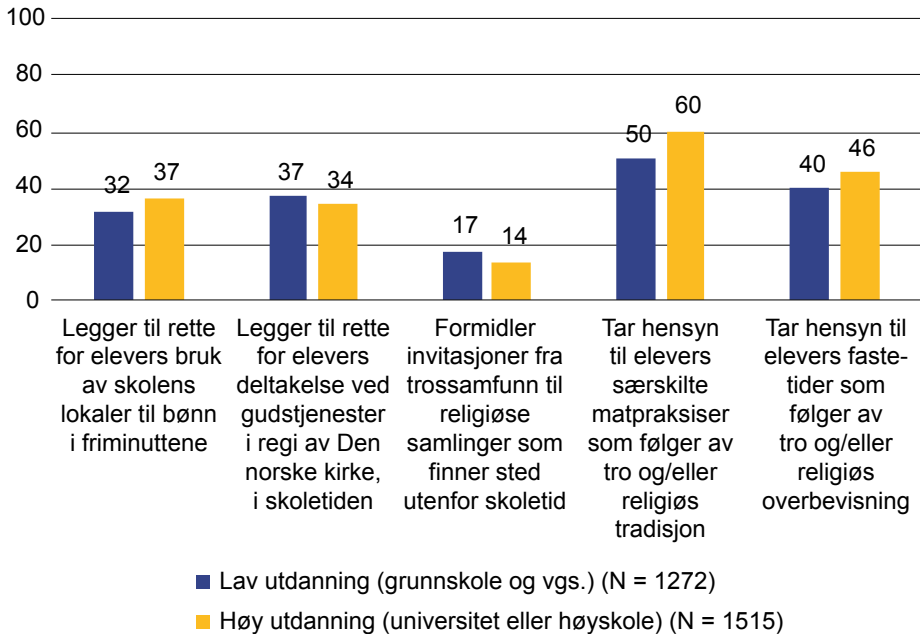
Når det gjelder forventningen om at det i offentlig skole legges til rette for at elever kan delta ved gudstjenester i regi av Den norske kirke i skoletiden, er det en jevnere fordeling mellom aldersgruppene. 39 prosent av dem under 30 år svarer at de har en slik forventning, og det samme gjelder 30 prosent av dem mellom 30 og 44 år, 33 prosent av dem mellom 49 og 59 år og 38 prosent av dem som er 60 år eller over. På spørsmålet om de forventer at det formidles invitasjoner fra trossamfunn til religiøse samlinger som finner sted utenfor skoletid, ser vi at det blant dem under 30 er noen flere, 23 prosent, som svarer bekreftende, enn det er i andre aldersgrupper. I aldersgruppene fra 30 år og oppover er andelen mellom 12 og 14 prosent.

Når det gjelder forventningen om at det tas hensyn til elevers særskilte matpraksiser som følger av tro eller religiøs tradisjon, ser vi at andelen synker lineært med økende alder. Blant de aller yngste, i aldersgruppen under 30 år, svarer 73 prosent at de forventer dette, mens det blant de aller eldste, 60 år og over, er 39 prosent som svarer det samme. Noe av det samme ser vi når det gjelder forventningen om at det tas hensyn til fastetider for elever. Blant dem under 30 år er det 61 prosent som forventer at det tas slikt hensyn, mens andelen er 43 prosent blant dem mellom 30 og 44 år, og henholdsvis 33 og 32 prosent blant de to siste aldersgruppene.

Forskjeller etter utdanning, inntekt og byområde

Vi skal nå se på forskjeller etter utdanningsnivå i forventninger til tilrettelegging for tros- og livssynsrelaterte aktiviteter i offentlig skole, basert på figur 5.6. Vi skiller mellom lav utdanning (grunnskole og videregående skole) og høy utdanning (høyskole eller universitet).

Figur 5.6. Forventninger til offentlige instansers tilrettelegging av tros- og livssynsrelaterte tjenester og aktiviteter i offentlig skole, etter høyeste fullførte utdanningsnivå. Prosent, vektet.

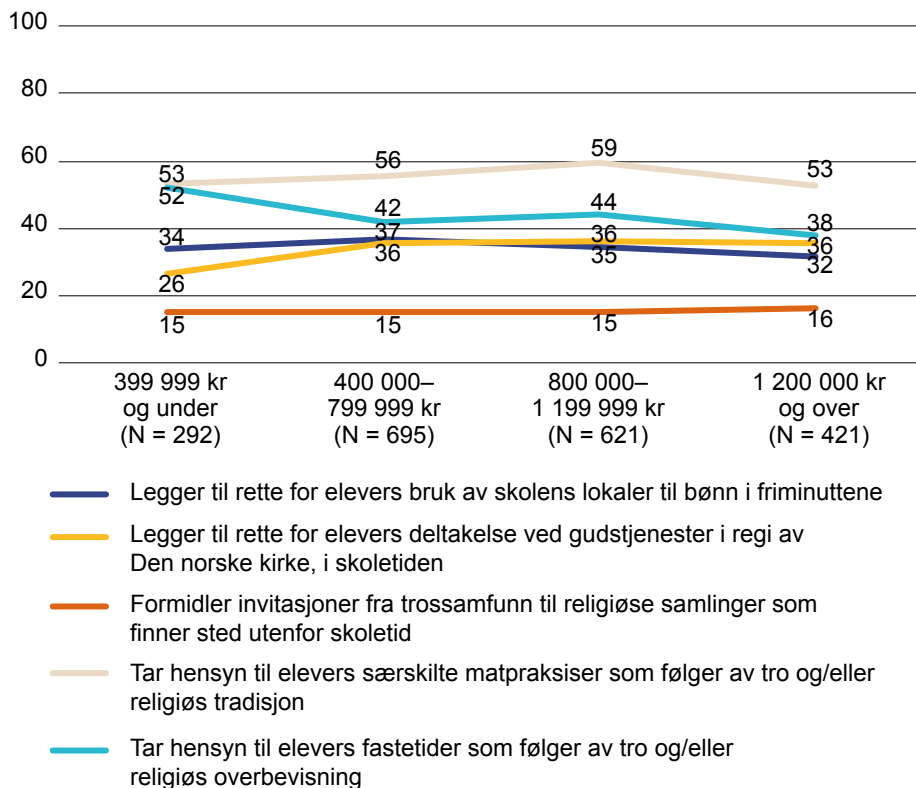

Figuren viser at det er noe forskjell mellom dem med lav og dem med høy utdanning i andelen som forventer at offentlig skole legger til rette for elevers bruk av skolens lokaler til bønn i friminuttene. 37 prosent av dem med høy utdanning og 32 prosent av dem med lav utdanning svarer bekreftende på dette. På spørsmålet om de forventer at det tas hensyn til særskilte matpraksiser, er det lignende forskjeller. Noen flere blant dem med høy utdanning enn blant dem med lav utdanning svarer bekreftende på dette, 60 mot 50 prosent. I forventningene til at det skal tas hensyn til fastetider, er den tilsvarende forskjellen 46 mot 40 prosent.

Det er mindre forskjell i forventningen om at det legges til rette for deltakelse i gudstjenester i regi av Den norske kirke i skoletiden, og også i forventningen om at det formidles invitasjoner fra trossamfunn til religiøse samlinger utenfor skoletid. Samtidig finner vi at det her er omvendt – det vil si det er flere blant dem med lav utdanning enn blant dem med høy utdanning som svarer bekreftende på at de har slike forventninger. Når det gjelder førstnevnte forventning, er andelen 37 prosent blant dem med lav utdanning, mot 34 prosent blant dem med høy. Når det gjelder sistnevnte forventning, er de tilsvarende tallene 17 og 14 prosent.

Figur 5.7 viser fordelingen etter husholdsinntekt. Vi skiller mellom dem med under 400 000 kroner, dem med mellom 400 000 og 800 000 kroner, dem med mellom 800 000 og 1,2 millioner kroner og dem med 1,2 millioner kroner eller over.

Figur 5.7. Forventninger til offentlige instansers tilrettelegging av tros- og livssynsrelaterte tjenester og aktiviteter i offentlig skole, etter husholdsinntekt. Prosent, vektet.

Når det gjelder inntekt, ser vi at det blant dem i den laveste inntektskategorien er flere som forventer at det tas hensyn til fastetider for elever, men færre som forventer at det legges til rette for at elever kan delta ved gudstjenester i regi av Den norske kirke. Når det gjelder førstnevnte forventning, er andelen i den laveste inntektskategorien 52 prosent, mot mellom 38 og 44 prosent i de øvrige kategoriene. Når det gjelder sistnevnte forventning, er de tilsvarende tallene 26 prosent mot mellom 32 og 36 prosent.

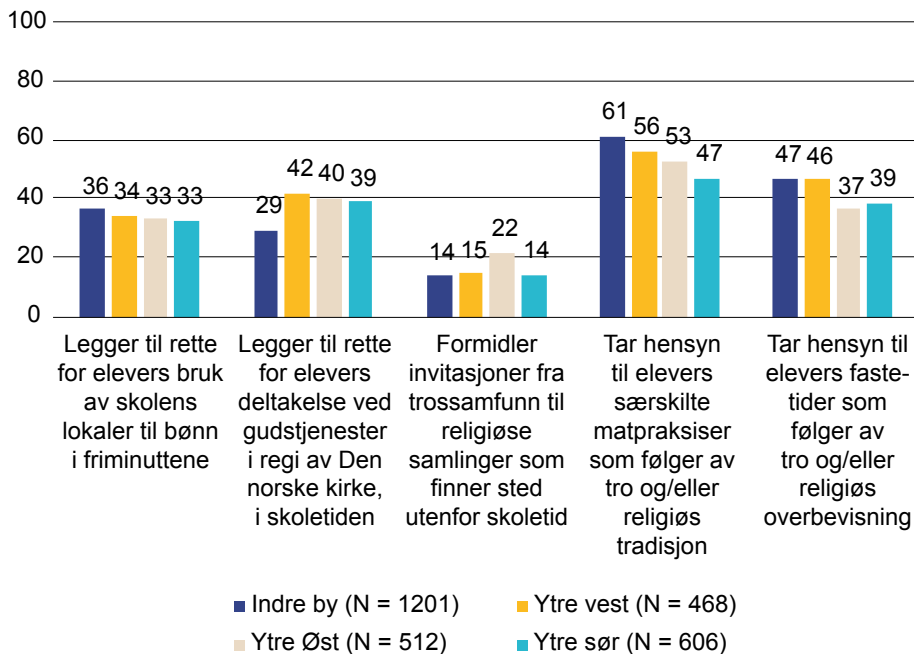
Når det gjelder forventningen om at det legges til rette for elevers bruk av skolens lokaler til bønn i friminuttene, er andelen som svarer at de har en slik forventning,

noe høyere i den nest laveste og den nest høyeste inntektskategorien, henholdsvis 37 og 35 prosent, enn i den laveste og den høyeste, hvor tallene er henholdsvis 34 og 32 prosent. Det samme ser vi når det gjelder forventningen om at det tas hensyn til særskilte matpraksiser for elever. Her er det 53 prosent blant dem i den laveste og den høyeste inntektskategorien som svarer at de har en slik forventning, mens det gjelder 56 prosent av dem i den nest laveste kategorien og 59 prosent av dem i den nest høyeste.

Når det gjelder forventningen om at det formidles invitasjoner fra trossamfunn til religiøse samlinger utenfor skoletid, er det i prinsippet ingen forskjeller mellom de ulike kategoriene. Noen flere i den høyeste inntektskategorien svarer at de har en slik forventning, 16 prosent mot 15 prosent i de øvrige kategoriene, men forskjellen er ikke statistisk signifikant.

Til sist skal vi med utgangspunkt i figur 5.8 se på forskjeller etter byområde. Vi skiller mellom indre by, ytre by vest, ytre by øst og ytre by sør.³

Figur 5.8. Forventninger til offentlige instansers tilrettelegging av tros- og livssynsrelaterte tjenester og aktiviteter i offentlig skole, etter byområde. Prosent, vektet.

³ Områdene omfatter følgende bydeler: Ytre by vest: Ullern, Vestre Aker, Nordre Aker; Indre by vest: St. Hanshaugen, Frogner; Ytre by øst: Grorud, Stovner, Alna; Indre by øst: Gamle Oslo, Grünerløkka, Sagene, Sentrum; Ytre by sør: Østsjø, Nordstrand, Søndre Nordstrand.

Figuren viser for det første at det er relativt små forskjeller når det gjelder forventningen om at det legges til rette for elevers bruk av skolens lokaler til bønn i friminuttene. Andelen er litt høyere blant dem i indre by, 36 prosent, enn blant dem i de øvrige byområdene, der den er mellom 33 og 34 prosent.

Et mer markant skille ser vi i forventningen om at det i offentlig skole legges til rette for at elever kan delta i gudstjenester i regi av Den norske kirke i skoletiden. Her svarer 29 prosent av dem bosatt i indre by at de forventer dette, mot mellom 42 og 39 prosent av dem bosatt i ytre by, enten det er i vest, øst eller sør. På spørsmålet om de forventer at det formidles invitasjoner fra trossamfunn til religiøse samlinger, er det på sin side 22 prosent blant dem bosatt i ytre øst som svarer dette, mens andelen er mellom 14 og 15 prosent blant dem bosatt i de andre områdene.

På spørsmålet om de forventer at det tas hensyn til særskilte matpraksiser for elever, er andelen bekreftende svar høyest i indre by, 61 prosent, etterfulgt av 56 prosent i ytre vest, 53 prosent i ytre øst og til sist 47 prosent i ytre sør. Når det gjelder forventningen om at det skal tas hensyn til fastetider, går skillet derimot mellom indre by og ytre vest på den ene siden, med henholdsvis 47 og 46 prosent bekreftende svar, og ytre øst og ytre sør på den andre, med henholdsvis 37 og 39 prosent.

6 Forventninger på andre områder

I undersøkelsen ble det også stilt spørsmål om hvilke forventninger innbyggerne i Oslo har til tilrettelegging på flere andre områder. De som deltok i undersøkelsen, ble spurt om de hadde følgende forventninger til offentlige instanser:

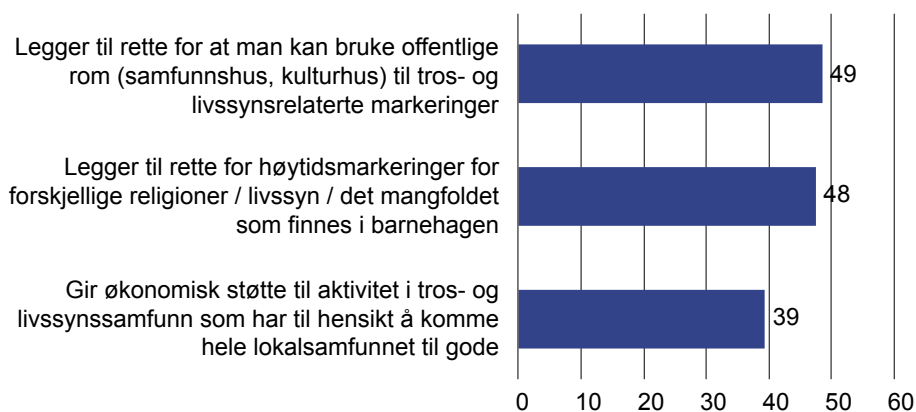
at de legger til rette for høytidsmarkeringer for forskjellige religioner / livssyn / det mangfoldet som finnes i barnehage

at de legger til rette for at man kan bruke offentlige rom som samfunnshus og kulturhus til tros- og livssynsrelaterte markeringer

at de gir økonomisk støtte til aktivitet i tros- eller livssynssamfunn som har til hensikt å komme hele lokalsamfunnet til gode

Figur 6.1 viser hvilke forventninger innbyggerne har på disse andre områdene.

Figur 6.1. Forventninger til offentlige instansers tilrettelegging av tros- og livssynsrelaterte tjenester og aktiviteter på andre områder. Prosent, vektet. N = 2 787.

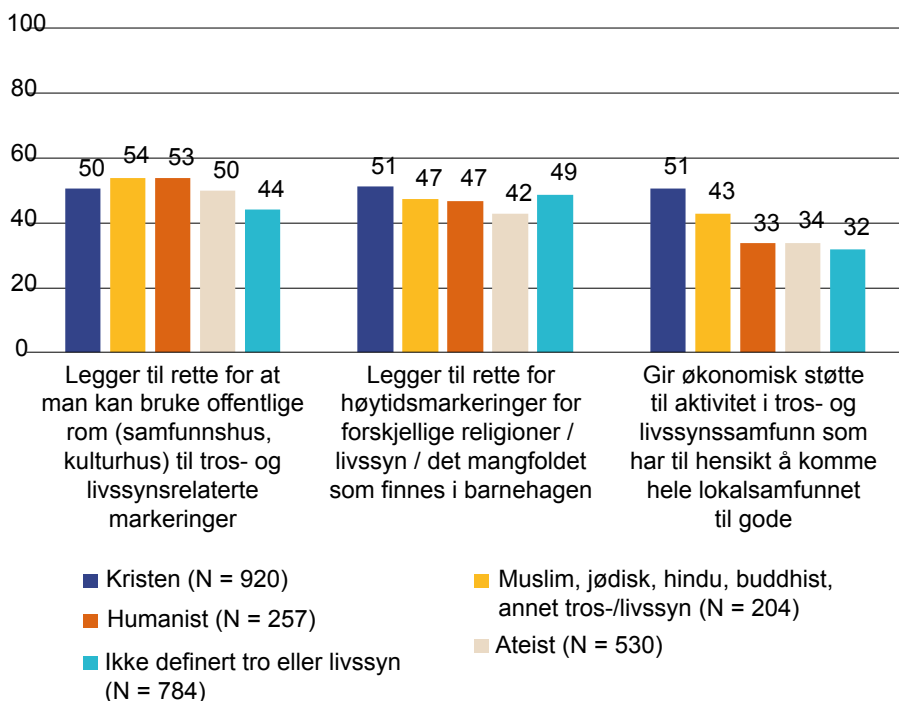
Figur 6.1 viser at 49 prosent forventer at offentlige instanser legger til rette for at man kan bruke offentlige rom som samfunnshus, kulturhus og uterom til tros- og livssynsrelaterte markeringer. Nesten like mange, 48 prosent, svarer at de forventer at det i kommunale barnehager legges til rette for høytidsmarkeringer for forskjellige religioner, livssyn og det mangfoldet som finnes i barnehagen.

Til sist svarer færre, 39 prosent, at de forventer at det gis økonomisk støtte til aktivitet i tros- og livssynssamfunn som har til hensikt å komme hele lokalsamfunnet til gode.

Betydning av tros- og livssynsidentitet/tilhørighet

Figur 6.2 viser forventninger etter tros- og livssynsidentitet. Vi skiller mellom kristen, muslim, jødisk, hindu, buddhist og annen tro eller annet livssyn, humanist eller humanetiker, ateist og ingen definert tro eller livssyn.

Figur 6.2. Forventninger til offentlige instansers tilrettelegging av tros- og livssynsrelaterte tjenester og aktiviteter på andre områder, etter tros- eller livssynsidentitet. Prosent, vektet.

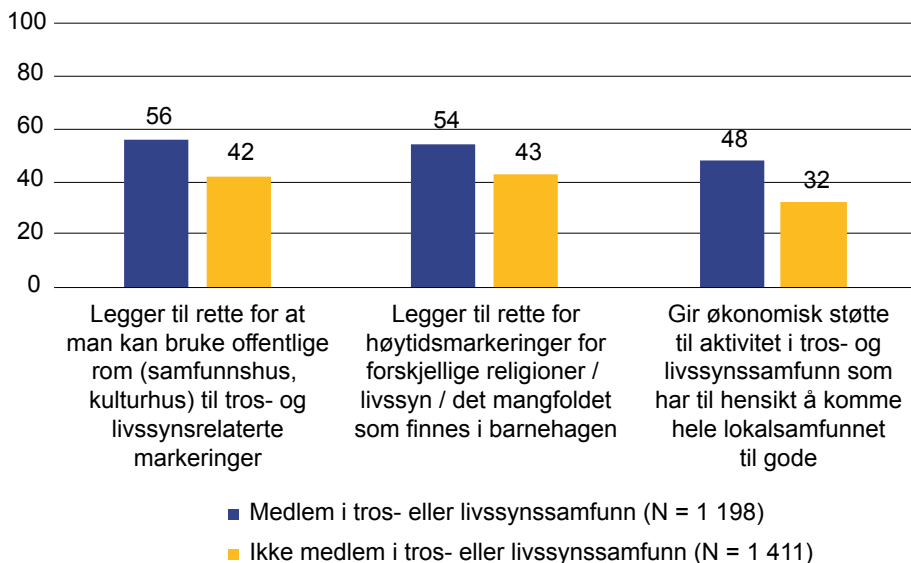
På spørsmålet om de forventer at det offentlige legger til rette for bruk av offentlige rom til tros- og livssynsrelaterte markeringer, er andelen som svarer bekreftende, høyest blant muslimer, jøder, hinduer, buddhister og dem med annen tro eller annet livssyn og blant humanister og humanetikere, henholdsvis 54 og 53 prosent. Blant kristne og blant ateister svarer 50 prosent bekreftende, mens det gjelder 44 prosent av dem uten definert tro eller livssyn.

På spørsmålet om de forventer at det legges til rette for høytidsmarkeringer for forskjellige religioner, livssyn og mangfold i barnehage, er andelen som svarer bekreftende, noe lavere blant ateister enn i de andre kategoriene. 42 prosent i denne kategorien svarer bekreftende på dette, mot 47 prosent av muslimer, jøder, hinduer, buddhister og dem med annen tro eller annet livssyn og humanister og humanetikere, 49 prosent av dem uten definert tro eller livssyn og 51 prosent av dem med kristen trosidentitet.

Når det gjelder forventningen om at offentlige instanser gir økonomisk støtte til aktivitet i tros- eller livssynssamfunn, er andelen bekreftende svar derimot høyest blant dem med en kristen trosidentitet og blant dem som identifiserer seg som muslim, jødisk, hindu, buddhist og annet, henholdsvis 51 og 43 prosent. Blant humanister og humanetikere, ateister og dem uten definert tro eller livssyn er andelen til sammenligning mellom 32 og 34 prosent.

I figur 6.3 skiller vi som i tidligere kapitler mellom dem som er medlem i et tros- eller livssynssamfunn, og dem som ikke er det.

Figur 6.3. Forventninger til offentlige instansers tilrettelegging av tros- og livssynsrelaterte tjenester og aktiviteter på andre områder, etter medlemskap i tros- eller livssynssamfunn. Prosent, vektet.

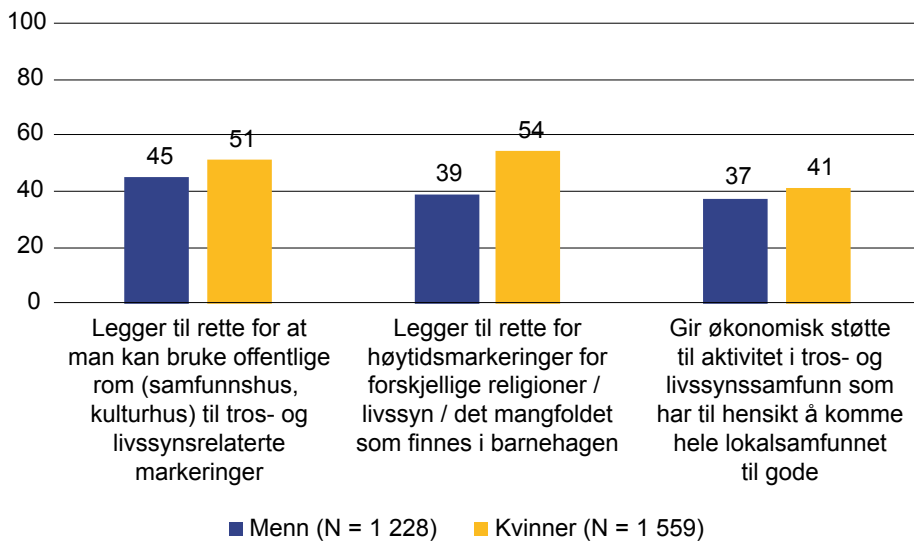
Figuren viser at medlemmer i tros- eller livssynssamfunn er mer tilbøyelige til å forvente at det legges til rette på de ulike områdene, enn dem som ikke er medlem.

Blant medlemmer svarer 56 prosent at de forventer at det legges til rette for bruk av offentlige rom til tros- og livssynsrelaterte markeringer, mot 42 prosent blant ikke-medlemmer. Videre har 54 prosent av dem som er medlem, en forventning om at det legges til rette for høytidsmarkeringer i barnehage, mot 43 prosent av dem som ikke er medlem. Når det gjelder forventningen om at det offentlige gir økonomisk støtte til aktivitet i tros- eller livssynssamfunn, svarer 48 prosent av dem som er medlem, at de har en slik forventning, mot 32 prosent av ikke-medlemmene.

Forskjeller etter kjønn og alder

Med utgangspunkt i figur 6.4 kan vi se på kjønnsforskjeller i forventningene til offentlige instanser også på disse andre områdene.

Figur 6.4. Forventninger til offentlige instansers tilrettelegging av tros- og livssynsrelaterte tjenester og aktiviteter på andre områder, etter kjønn. Prosent, vektet.

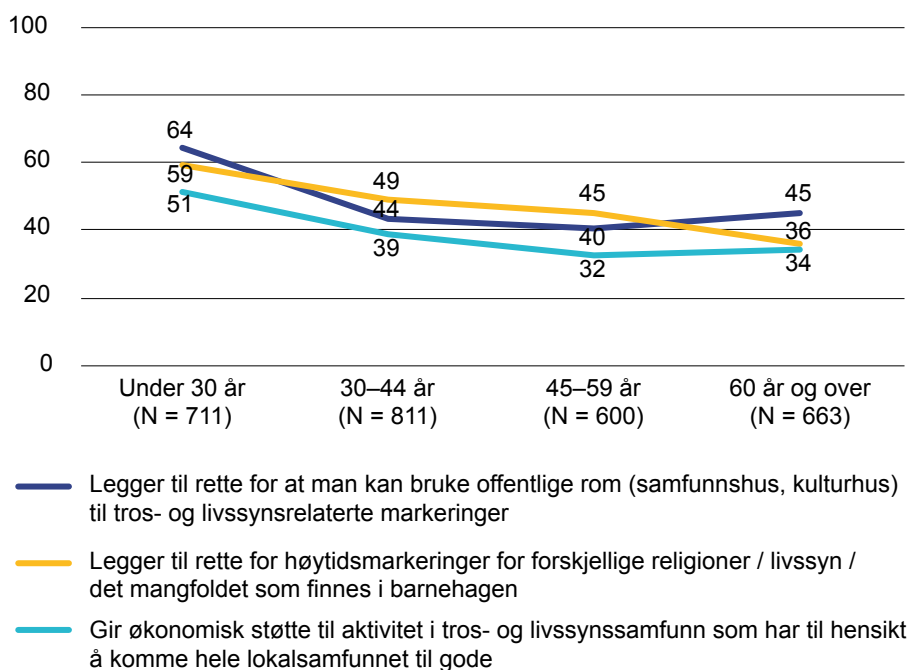

Figuren viser at 51 prosent av kvinnene forventer at det legges til rette for at man kan bruke offentlige rom til tros- og livssynsrelaterte markeringer, mens 45 prosent av mennene svarer det samme. Forskjellen er enda noe større når det gjelder forventninger til at det legges til rette for høytidsmarkeringer for forskjellige religioner, livssyn og mangfold i barnehage. Her svarer 54 prosent av kvinnene at de har en slik forventning, mot 39 prosent av mennene. Minst er forskjellen når det gjelder forventning om at det gis økonomisk støtte til

aktivitet i tros- eller livssynssamfunn som har til hensikt å komme hele lokalsamfunnet til gode. Her svarer 41 prosent av kvinner bekreftende, mot 37 prosent av mennene.

I figur 6.5 ser vi på aldersforskjeller. Som tidligere skiller vi mellom dem under 30 år, dem mellom 30 og 44 år, dem mellom 45 og 59 år og dem som er 60 år eller over.

Figur 6.5. Forventninger til offentlige instansers tilrettelegging av tros- og livssynsrelaterte tjenester og aktiviteter på andre områder, etter alder. Prosent, vektet.

Figuren viser at yngre i større grad enn eldre forventer at offentlige instanser legger til rette på disse områdene. Blant dem under 30 år svarer 64 prosent at de forventer at det legges til rette for bruk av offentlig rom til tros- og livssynsrelaterte markeringer, mens det samme gjelder 44 prosent av dem mellom 30 og 44 år, 40 prosent av dem mellom 45 og 59 år og 45 prosent av dem over 60 år.

Det er også forskjeller i forventningene til at det legges til rette for høytidsmarkeringer for religioner, livssyn og mangfold i barnehage. 59 prosent av dem under 30 år svarer at de forventer dette, mot henholdsvis 49 og 45 prosent av dem mellom 30 og 44 år og 45 og 59 år, og bare 36 prosent av dem over 60 år.

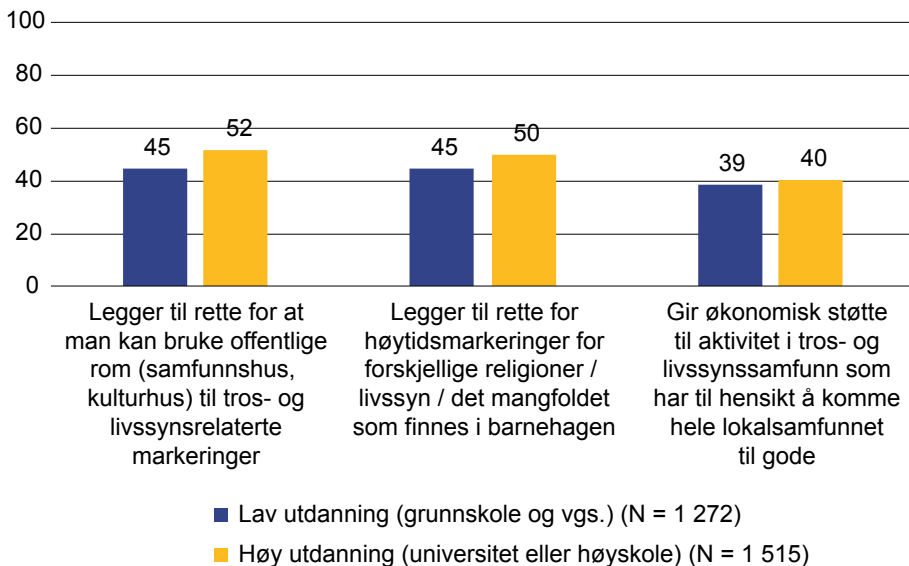
Et tilsvarende mønster ser vi dessuten i forventningene om at det gis økonomisk støtte til aktivitet i tros- eller livssynssamfunn som kommer hele lokalsamfunnet til gode. 51 prosent av dem under 30 år svarer bekreftende på dette, mot 39 prosent av dem mellom 30 og 44 år, og henholdsvis 32 og 34 prosent av dem mellom 45 og 59 år og dem over 60 år.

Forskjeller etter utdanning, inntekt og byområde

Vi skal nå se om det er forskjeller i forventninger etter utdanning, inntekt og byområde.

Figur 6.6 viser andelen med forventninger blant dem med lav utdanning (grunnskole og videregående skole) og blant dem med høy utdanning (høyskole eller universitet).

Figur 6.6. Forventninger til offentlige instansers tilrettelegging av tros- og livssynsrelaterte tjenester og aktiviteter på andre områder, etter høyeste fullførte utdanningsnivå. Prosent, vektet.

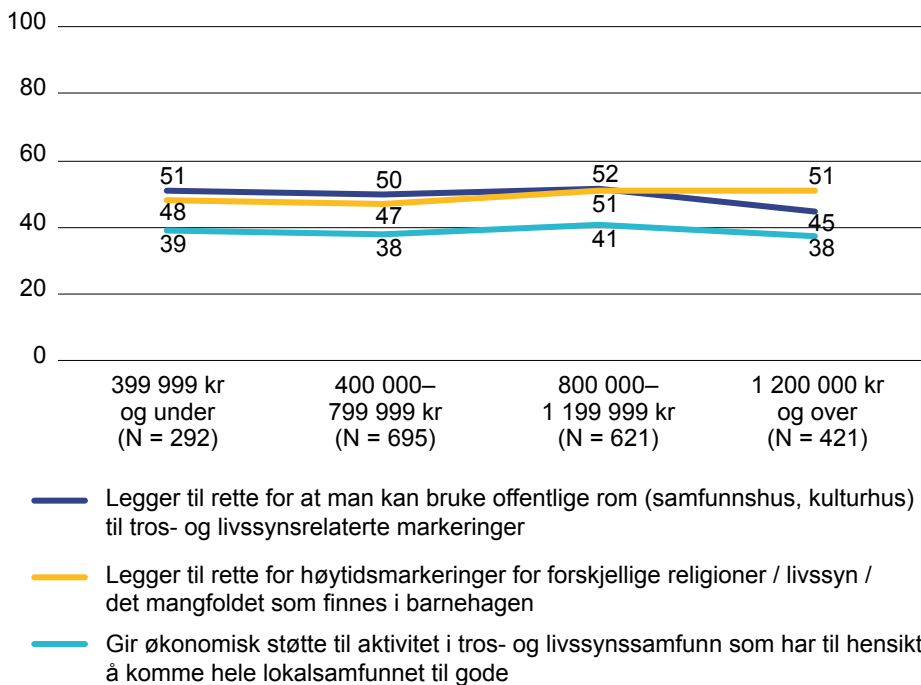
Figuren viser at det er små forskjeller mellom dem med lav og dem med høy utdanning.

Når det gjelder den første forventningen, om at offentlige instanser legger til rette for bruk av offentlige rom til tros- og livssynsrelaterte markeringer, er andelen som svarer bekreftende, 52 prosent blant dem med høy utdanning og 45 prosent blant dem med lav utdanning. Når det gjelder den andre forventningen, om at det legges til rette for høytidsmarkering i barnehage for forskjellige religioner, livssyn og mangfold, er de tilsvarende andelen 50 og 45 prosent. Det er små, men statistisk signifikante forskjeller mellom de to gruppene.

Til sist er andelen som forventer at det gis økonomisk støtte til aktivitet i tros- eller livssynssamfunn, 40 prosent blant dem med høy utdanning og 39 prosent blant dem med lav utdanning. Her er forskjellen marginal og heller ikke statistisk signifikant.

Figur 6.7 viser fordelingen etter husholdsinntekt, og her skiller vi igjen mellom dem med under 400 000 kroner, dem med mellom 400 000 og 800 000 kroner, dem med mellom 800 000 og 1,2 millioner kroner og dem med 1,2 millioner kroner eller over.

Figur 6.7. Forventninger til offentlige instansers tilrettelegging av tros- og livssynsrelaterte tjenester og aktiviteter på andre områder, etter husholdsinntekt. Prosent, vektet.

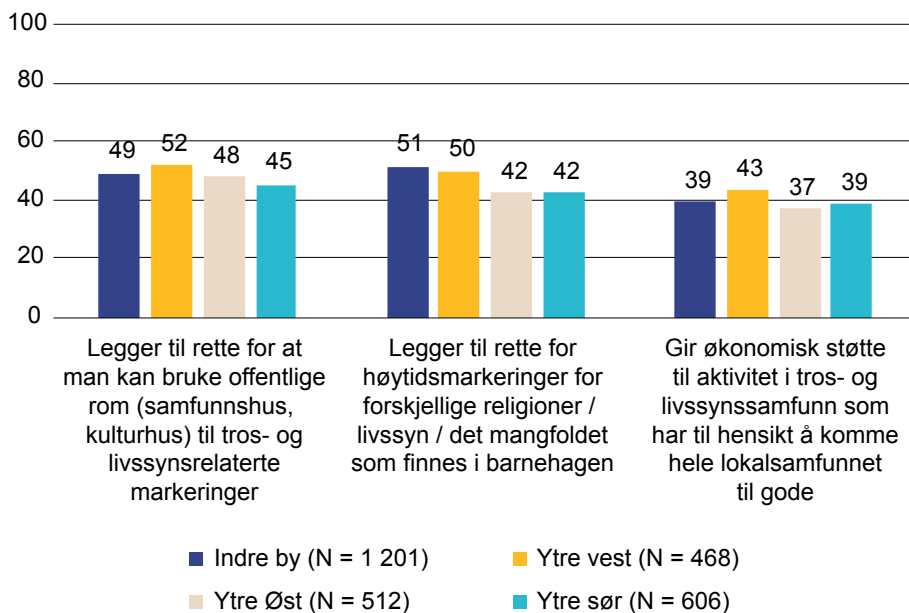

Figuren viser at det er små forskjeller i de ulike forventningene etter husholdsinntekt. Både når det gjelder at det offentlige legger til rette for høytidsmarkering for religioner, livssyn og mangfoldet i barnehage, og når det gjelder at det offentlige gir økonomisk støtte til aktivitet i tros- og livssynssamfunn, er andelen som svarer at de forventer dette, i prinsippet lik på tvers av inntektskategorier.

På spørsmålet om de forventer at offentlige instanser legger til rette for bruk av offentlige rom til tros- og livssynsrelaterte markeringer, ser vi imidlertid at de i den øverste inntektskategorien skiller seg ut. Her er andelen 45 prosent, mot mellom 50 og 52 prosent i de øvrige kategoriene.

Avslutningsvis skal vi også se på forskjeller etter byområde, vist i figur 6.8. Vi skiller mellom indre by, ytre by vest, ytre by øst og ytre by sør.

Figur 6.8. Forventninger til offentlige instansers tilrettelegging av tros- og livssynsrelaterte tjenester og aktiviteter på andre områder, etter byområde. Prosent, vektet.

Det er mindre, men interessante forskjeller i forventningene etter byområde. På spørsmålet om de forventer at offentlige instanser legger til rette for bruk av offentlige rom til tros- og livssynsrelaterte markeringer, er andelen som svarer bekreftende, noe lavere blant dem i ytre sør enn blant dem i andre byområder.

I ytre sør er andelen 45 prosent, mot 48 prosent i ytre øst, 49 prosent i indre by og 52 prosent i ytre vest.

I forventningene til at offentlige instanser legger til rette for høytidsmarkering for religioner, livssyn og mangfold i barnehage, går det et skille mellom ytre vest og indre by på den ene siden og ytre øst og ytre sør på den andre. Andelen ligger på henholdsvis 51 og 52 prosent blant dem i de to førstnevnte områdene og på 42 prosent blant dem i begge de to sistnevnte.

Andelen som forventer at det offentlige gir økonomisk støtte til aktiviteter i tros- eller livssynssamfunn, er videre noe høyere i ytre vest, der den ligger på 43 prosent, enn i de øvrige byområdene. I ytre øst er andelen 37 prosent, mens den er 39 prosent både i indre by og i ytre sør.

7 Oppsummering og avslutning

Denne rapporten har presentert resultatene fra en undersøkelse om hvilke forventninger innbyggerne i Oslo har til offentlige instansers tilrettelegging for tros- og livssynsrelaterte tjenester og aktiviteter. I det følgende oppsummerer vi noen av de hovedtrekkene som vi finner i dette datamaterialet.

Forventninger til tilrettelegging på tros- og livssynsfeltet

I undersøkelsen ble det spurt om forventninger til tilrettelegging ved opphold på sykehjem, i offentlig skole og på utvalgte andre områder. Spørsmålene tar for seg syn på blant annet det offentliges rolle i å legge til rette for deltakelse i ritualer og religiøse samlinger, kontakt med noen å snakke med om tros- og livssynsrelaterte spørsmål, hensyn til matpraksiser og fastetider, med mer.

Flertallet har en forventning om at det tas hensyn til særskilte matpraksiser som følger av tro eller religiøs tradisjon, både når det er snakk om beboere på sykehjem, og når det er snakk om elever i offentlig skole. Mange har selv behov for individuell tilpasning, ikke kun av religiøse grunner, men også som følge av kulturelle, sosiale eller medisinske forhold. Det kan bidra til at dette er en problematikk som mange kjenner seg igjen i. Dessuten er kulturelle eller religiøse kostholdshensyn langt på vei innarbeidet både på sykehjem og i skole.

Samtidig er det verdt å merke seg at ikke like mange av de spurte forventer at det i offentlig skole tas hensyn til elevers fastetider som følger av tro eller religiøs overbevisning, selv om det likevel gjelder over halvparten av de spurte. Noe av forklaringen kan være at faste først og fremst er en praksis som er knyttet til minoritetsreligioner, deriblant islam, og ikke er vanlig innenfor Den norske kirke eller andre kristne trossamfunn. I tråd med dette finner vi også at det er færre av dem med kristen trosidentitet som forventer at det tas slikt hensyn, sammenlignet med dem med andre tros- eller livssynsidentiteter.

På spørsmål om forventninger om at offentlige instanser skal legge til rette for deltakelse i ritualer eller på religiøse samlinger, eller at de skal formidle invitasjoner til slike fra trossamfunn, er bildet mer delt og variert. Når det gjelder forventninger til dette ved opphold på sykehjem, er det flere som forventer at det legges til rette for at beboere skal kunne delta i ritualer i regi av tros- eller

livssynssamfunn, enn det er som forventer at det legges til rette for samlinger på sykehjemmet. Det kan ses som et uttrykk for at det er en forskjell på tilrettelegging for deltakelse i aktiviteter utenfor og på en offentlig institusjon. På begge spørsmål er det imidlertid under halvparten av de spurte som svarer bekreftende på at de forventer slik tilrettelegging.

Når det gjelder tilrettelegging for deltakelse i ritualer og religiøse samlinger, går det videre også et skille mellom dem som identifiserer seg som kristen, muslim, jødisk, hindu, buddhist eller annet, og dem som er humanist/humanetiker, ateist eller er uten definert tro eller livssyn. Det samme ser vi på spørsmålet om man i forbindelse med opphold på sykehjem forventer at offentlige instanser legger til rette for noen å snakke med «om de store spørsmålene i livet». Det er ikke usannsynlig at mange i denne sammenheng tenker på kontakt med prest, forstander eller imam, heller enn for eksempel en praktiserende filosof, slik at det ikke er så overraskende at det fremkommer en slik forskjell.

Samtidig ser vi at det er noen flere – rundt en tredjedel – som forventer at offentlig skole skal legge til rette for at elever kan delta i gudstjenester i regi av Den norske kirke i skoletiden, enn det er som forventer at skolen formidler invitasjoner til religiøse samlinger utenfor skoletid. For noen kan det være at skolegudstjeneste er en viktig tradisjon som handler om mer enn det rent religiøse, og som derfor er en naturlig del av det skolen skal legge til rette for. Å åpne for at skolen formidler andre typer religiøse aktiviteter, vil til forskjell kunne bli sett på som at man åpner for misjonering i offentlig skole, noe som kan være bakgrunnen for at ganske få forventer dette.

Når det gjelder forventninger om at offentlige instanser tilrettelegger på andre områder, er de spurte i stor grad delt på midten. Dette gjelder spesielt i forbindelse med forventninger om at det legges til rette for bruk av offentlig rom til tros- og livssynsrelaterte markeringer og for høytidsmarkering for religioner, livssyn og mangfold i barnehage. På spørsmålet om de forventer at det offentlige gir økonomisk støtte til tros- eller livssynssamfunn, er det et mindretall, noe over en tredjedel, som svarer bekreftende. Det er noe overraskende tatt i betraktning at spørsmålet er kvalifisert med at aktiviteten også skal komme hele lokalsamfunnet til gode.

Et spørsmål er til sist om det er variasjoner i forventningene mellom dem som er medlem i et tros- eller livssynssamfunn, og dem som ikke er det. Vi finner i denne sammenheng et ganske konsistent mønster der medlemmer i større grad enn ikke-medlemmer forventer at offentlige instanser tilrettelegger for tros- og livssynsrelaterte tjenester og aktiviteter på ulike områder. Samtidig er forskjel-

lene mellom disse to gruppene kanskje mindre enn man skulle forvente på flere av spørsmålene, og på spørsmål som gjelder hensyn til matpraksiser, er det svært lite som skiller dem.

Om vi skal gi en mer helhetlig fortolkning av de overordnede trekkene i dataene, kan det for det første være at det går et skille mellom på den ene siden den enkeltes muligheter til å ivareta sin personlige tro eller sitt personlige livssyn, der mange forventer at offentlige instanser legger til rette, og på den andre siden organiserte former for tros- eller livssynsutøvelser, der langt færre har en slik forventning. Videre er det også et skille i forventningene mellom dem som har en religiøst fundert trosidentitet, og dem som har et annet livssyn eller er uten definert tro eller livssyn, samt mellom dem som er medlem i et tros- eller livssynssamfunn, og dem som ikke er det.

Variasjoner i forventninger etter ulike kjennetegn

Vi finner også interessante variasjoner når vi ser på kjønn og alder. Et gjennomgående trekk er at det er flere blant kvinner enn blant menn som forventer at offentlige instanser tilrettelegger for tros- og livssynsrelaterte tjenester og aktiviteter. Dette gjelder enten det er snakk om tilrettelegging ved opphold på sykehjem, tilrettelegging i offentlig skole eller tilrettelegging på andre områder. Et unntak gjelder forventningen om at det i offentlig skole formidles invitasjoner fra trossamfunn til religiøse samlinger utenfor skoletid. Her er kvinner og menn mer like.

Det er videre en tendens til at ungdom og unge voksne under 30 år i større grad har slike forventninger enn middelaldrende og seniorer. Spesielt ser vi slike forskjeller i spørsmålene som går på opphold ved sykehjem og tilrettelegging på de andre utvalgte områdene, mens det er mer variasjon når det gjelder spørsmålene om offentlig skole. Det er for eksempel like stor andel blant de aller eldste som blant de yngste som forventer at det legges til rette for at elever kan delta i gudstjeneste i regi av Den norske kirke i skoletiden.

Når det gjelder utdanning, er det på det fleste punkter slik at det er flere blant dem med høy utdanning (det vil si universitets- eller høyskoleutdanning) som forventer tilrettelegging, enn blant dem med lav utdanning (det vil si grunnskole og videregående skole). I de fleste tilfeller er imidlertid ikke forskjellene store relativt sett. Når det gjelder betydning av inntekt, er det ikke noen tydelig ensartet tendens, men snarere variasjoner på tvers av ulike forventninger. Ofte er utdanning og inntekt korrelert, slik at man kunne forvente et visst samsvar

mellom for eksempel høy utdanning og høy inntekt, men det er i liten grad tilfellet i dette materialet.

Til sist har vi undersøkt variasjoner etter geografi, og mer bestemt etter om man bor i indre by eller i vest, øst eller sør. Det tegner seg ikke noen konsistente geografiske skiller, men det er noen forskjeller. For eksempel forventer de som bor i indre by, i større grad at det tas hensyn til særskilte matpraksiser, enn dem som bor i andre deler av byen.

Avslutning

I hovedtrekk er det mange som har forventninger til at kommunale offentlige instanser tilrettelegger for at innbyggerne får praktisere sin tro eller sitt livssyn innenfor rammene av institusjoner som blant annet sykehjem, skole og barnehage. Analysene peker på mange interessante variasjoner og trekk, når det gjelder både tros- og livssynsidentitet og medlemskap i tros- og livssynsamfunn, og langs dimensjoner som kjønn, alder og sosioøkonomisk status. Disse funnene må likevel tolkes i lys av de metodiske forbeholdene knyttet til undersøkelsens representativitet som ble diskutert innledningsvis.

Helt avslutningsvis vil vi peke på noen muligheter for videre forskning. Metodisk vil fremtidige undersøkelser av temaet kunne dra nytte av at surveyresultatene suppleres med for eksempel intervjuer av grupper med tradisjonelt lav svarprosent (slik som personer med minoritetsbakgrunn). Empirisk vil det også være hensiktsmessig å grave mer i hva disse forventningene faktisk innebærer, og intensiteten eller graden av disse. Ettersom vi i utgangspunktet har hatt lite kunnskap om hvilke forventninger innbyggerne har til offentlige instansers tilrettelegging innenfor tro og livssyn, er likevel funnene i denne rapporten et viktig bidrag til et bedre kunnskapsgrunnlag på dette feltet.

Litteratur

- Botvar, P. K. (2010). Endringer i nordmenns religiøse liv. I P. K. Botvar & U. Schmidt (red.), *Religion i dagens Norge: Mellom sekularisering og sakralisering* (s. 11–24). Oslo: Universitetsforlaget.
- Botvar, P. K. & Schmidt, U. (2010). *Religion i dagens Norge : mellom sekularisering og sakralisering*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Christensen, D. A. & Midtbø, T. (2011). Tilfredshet med kommunale velferdstjenester: Har velferdstjenestene noe å si? *Notat 2-2011* (bind). Bergen: Stein Rokkan Centre for Social Studies.
- Eimhjellen, I. (2016). Innvandrere si deltaking i norsk frivilligliv : Nye tal og metodiske utfordringar (bind). Bergen/Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Enes, A. W. (2017). Religion. I S. Vrålstad & K. S. Wiggen (red.), *Levekår blant innvandrere i Norge 2016* (s. 82–92). Oslo: Statistisk sentralbyrå.
- Furseth, I. (2015). *Religionens tilbakekomst i offentligheten? : religion, politikk, medier, stat og sivilsamfunn i Norge siden 1980-tallet*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Hidle, K.-M. W. & Krogstad, K. (2015). Er det mange måter å være norsk på? En empirisk studie av arbeid med minoritetsreligioner i religiøst mangfoldige barnehager. *Prismet*(3), 155–167.
- Hovdelien, O. & Neegaard, G. (2014). Gudstjenester i skoletiden – rektorenes dilemma. *Norsk pedagogisk tidsskrift*, 98(4), 260–270.
- Jackson-Elmoore, C., Hula, R. C. & Reese, L. A. (2011). *Reinventing Civil Society: The Emerging Role of Faith-Based Organizations: The Emerging Role of Faith-Based Organizations*. New York: Routledge.
- Kulturdepartementet. (2013). Det livssyns åpne samfunn: En helhetlig tros- og livssyns politikk. *Norges offentlige utredninger (NOU) 2013:1* (bind). Oslo: Kulturdepartementet.
- Lae, E. (2014). Lik og likskap : om betaling for kremasjon, gravlegging og grav : innstilling frå utval nedsett ved kongeleg resolusjon 10. august : lagt fram for Kulturdepartementet 3. mars 2014 Vol. NOU 2014:2.
- Oslo kommune. (2019). Medlemmer i tros- og livssynssamfunn som mottar offentlig støtte: Antall medlemmer, fra <http://statistikkbanken.oslo.kommune.no/webview/>
- Ødbehr, L. S., Kvigne, K., Danbolt, L. & Hauge, S. (2012). Åndelig omsorg til personer med demens i sykehjem. *Geriatrisk sykepleie*, 4, 14–20.

Appendiks

I dette appendikset ser vi nærmere på innbyggernes aggregerte forventninger til kommunen på tros- og livssynsfeltet ved å opprette en indeks bestående av alle tolv spørsmålene om forventninger som ble stilt i spørreundersøkelsen:

Oslos innbyggers forventninger til kommunen som tilrettelegger på tros- og livssynsfeltet:

Sykehjem: Forventer du at offentlige instanser

1. Formidler kontakt til noen du kan snakke med om «de store spørsmålene i livet»
2. Tilrettelegger for deltakelse i ritualer i regi av tros- eller livssynssamfunn
3. Legger til rette for samlinger på sykehjemmet (med forankring i tros- eller livssynssamfunn)
4. Tar hensyn til beboeres særskilte matpraksiser som følger av tro eller religiøs tradisjon

Offentlig skole: Forventer du at offentlige instanser

5. Legger til rette for elevers bruk av skolens lokaler til bønn i friminuttene
6. Legger til rette for elevers deltakelse ved gudstjenester i regi av Den norske kirke, i skoletiden
7. Formidler invitasjoner fra trossamfunn, til religiøse samlinger som finner sted utenfor skoletid
8. Tar hensyn til elevers særskilte matpraksiser som følger av tro og/eller religiøs tradisjon
9. Tar hensyn til elevers fastetider som følger av tro og/eller religiøs overbevisning

Andre arenaer (infrastruktur, barnehage, frivillighet): Forventer du at offentlige instanser

10. Legger til rette for at man kan bruke offentlige rom som samfunnshus, kulturhus og uterom til religiøse og livssynsrelaterte markeringer
11. Gjennom kommunal barnehage legger til rette for høytidsmarkeringer for forskjellige religioner / livssyn / det mangfoldet som finnes i barnehagen
12. Gir økonomisk støtte til aktivitet i tros- og livssynssamfunn som har til hensikt å komme hele lokalsamfunnet til gode

På disse forventningsspørsmålene har minimum 80 prosent og maksimum 86 prosent svart ja eller nei på hvert spørsmål av de 2986 respondentene som har svart på surveyen. Av disse 2986 respondentene har igjen 2787 (93 prosent) fullført hele surveyen.

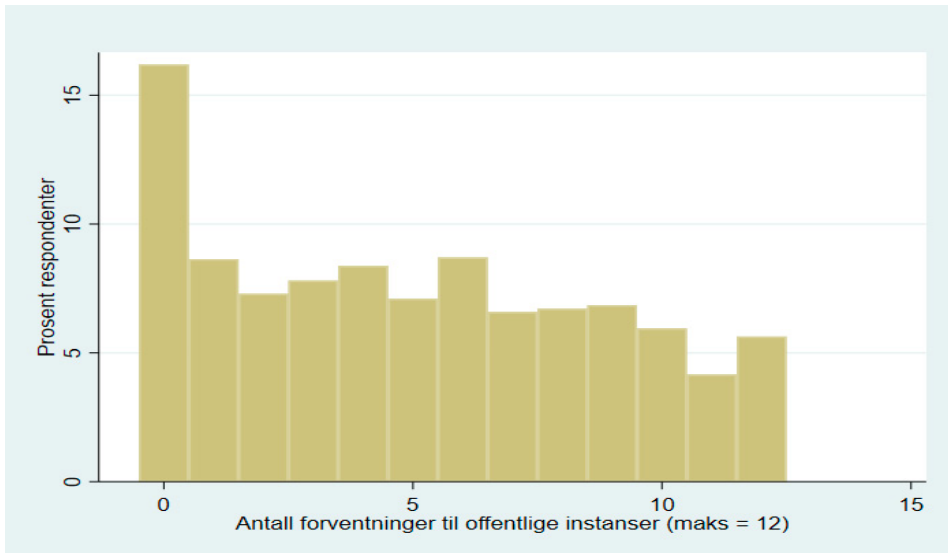
Om vi lager en enkel additiv indeks av alle disse 12 spørsmålene over antall forventninger til offentlige instanser per respondent i sum (maks antall ja-svar), er det 52 prosent (1563 respondenter) som har svart (ja eller nei) på alle 12 spørsmålene. Det er disse respondentene som inngår i indeksen brukt under hvor det ikke er gjort noen imputering av manglende verdier. Det er med andre ord mange som har hoppet over eller svart «vet ikke / ønsker ikke å svare» på ett eller flere av disse spørsmålene, men en slik indeks kan likevel si noe om variasjonen i datamaterialet samlet sett for dem som har svart på / tatt en aktiv stilling til alle 12 spørsmålene.

I resterende del av denne appendiksen viser vi noen figurer opprettet med denne indeksen som utgangspunkt. Vi mener at en slik indeks kan tydeliggjøre variasjonen på en måte som supplerer det vi ser når vi ser på enkeltvariabler / ett og ett spørsmål per tema. Noter at indeksen ikke er vektet etter fordeling i populasjonen på medlemskap i tros- og livssynssamfunn, alder, kjønn, utdanning og bydelstilørighet, da det også er fint å vise tendensene under uten vektning (ettersom det er et utvalg i utvalget som inngår i indeksen / har svart på alle tolv spørsmålene).

Figur A1 viser fordelingen på indeksen «Antall forventninger til offentlige instanser (maks = 12). Rundt 16 prosent (253 respondenter) har ingen (0) forventninger (gitt spørsmålene stilt) til at kommunen skal tilrettelegge på tros- og livssynsfeltet. Gjennomsnittet på indeksen er 5, og en klar majoritet ønsker altså tilrettelegging fra kommunen på flere arenaer når det gjelder tros- og

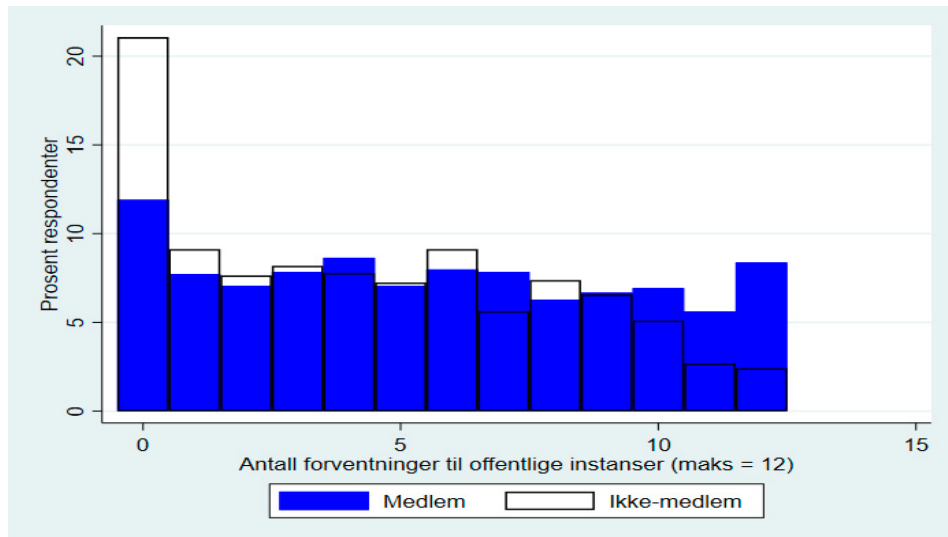
livsytøvelse. 6 prosent har svart ja «vi forventer dette av kommunen» på alle 12 spørsmålene.

Figur A1. Innbyggere i Oslos forventninger til kommunen som tilrettelegger på tros- og livssynsfeltet aggregert score (indeks: antall ja-svar): Histogram over antall forventninger til offentlige instanser.

Figur A2 viser den samme fordelingen som A1, men bryter denne ned i om respondenten har svart at han/hun er medlem eller ikke i et tros- eller livssynssamfunn. Lærdommen fra denne figuren er at det er flere ikke-medlemmer til venstre på skalaen (få forventninger) og flere medlemmer til høyre på skalaen (mange forventninger). Medlemmer i tros- og livssynssamfunn har, generelt, flere forventninger totalt sett enn ikke-medlemmer til tilrettelegging fra kommunen på arenaene beskrevet over. Denne forskjellen illustreres også i Figur A3.

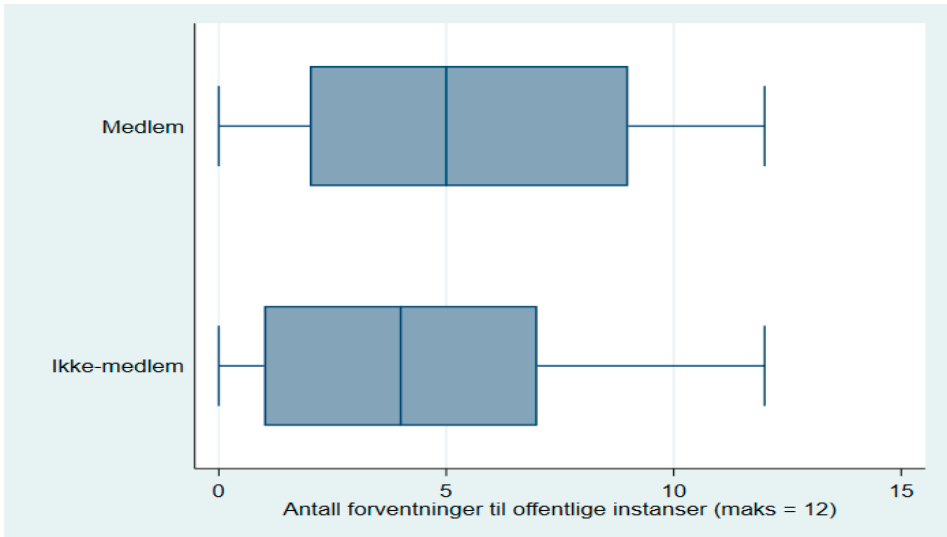
Figur A2. Innbyggere i Oslos forventninger til kommunen som tilrettelegger på tros- og livssynsfeltet aggregert score (indeks: antall ja-svar): Antall forventninger til offentlige instanser, et histogram for medlemmer (blått) og et for ikke-medlemmer (hvitt) lagt over hverandre

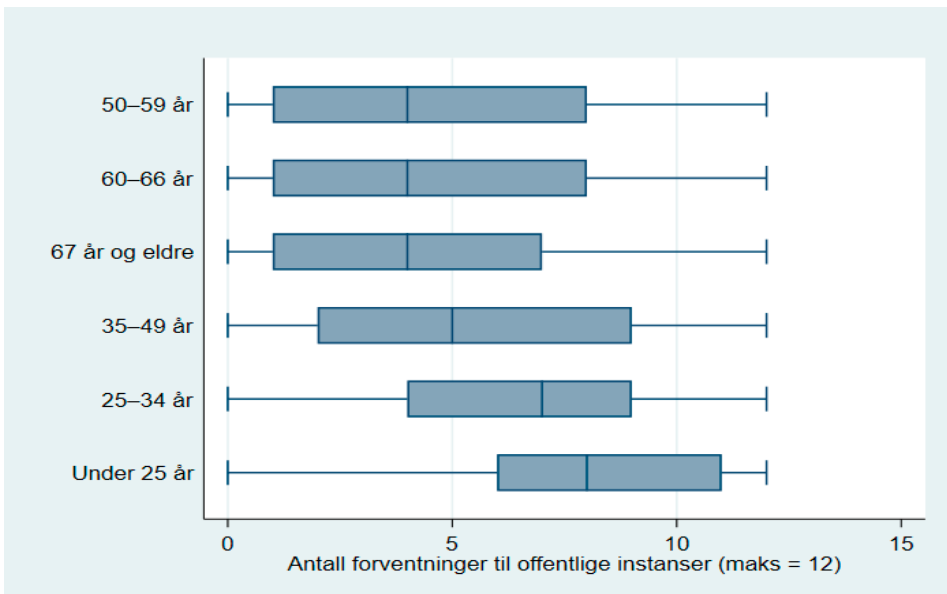
Figurene under (A3–A7), såkalte boksplopps, viser fordelingen av antall forventninger på noen sentrale bakgrunnsvariabler. Streken i midten av boksen indikerer medianverdien, altså den verdien som deler tallmaterialet i to like store deler. Yttergrensene i boksen indikerer verdien til den 75. og 25. prosentilen. Strekene øverst og nederst viser høyeste og laveste score bortsett fra eventuelle «uteliggere» som vises med kuler dersom det er slike i datamaterialet. Uteliggere er svar som avviker betydelig fra den generelle tendensen i datamaterialet. I dette datamaterialet er det ingen uteliggere, og blant alle kategorier for bakgrunnsvariabler er hele fordelingen på indeksen benyttet i svarene. Dette betyr at i alle undergrupper finnes det noen som har minimumsscore (svart nei på alle tolv spørsmålene), og noen som har maksimumsscore (svart ja på alt) på indeksen.

Figur A3–A7 viser de samme mønstrene på bakgrunnsvariablene som den vektete hovedanalysen. Medlemmer i tros- og livssynssamfunn, yngre aldersgrupper, kvinner, de med høy utdanning og de som bor i Oslo vest, har noe høyere forventninger, totalt sett, til kommunen som tilrettelegger på tros- og livssynsfeltet. Men det er som nevnt betydelig variasjon langs hele indeksen innenfor alle disse bakgrunnsvariablene. Likevel tilsvarer forskjellene i medianverdier for undergruppene i boksploppene (med unntak av aldersgruppene) «kun» rundt 1–2 forventninger mer (mindre) på indeksen (som går fra 1–12).

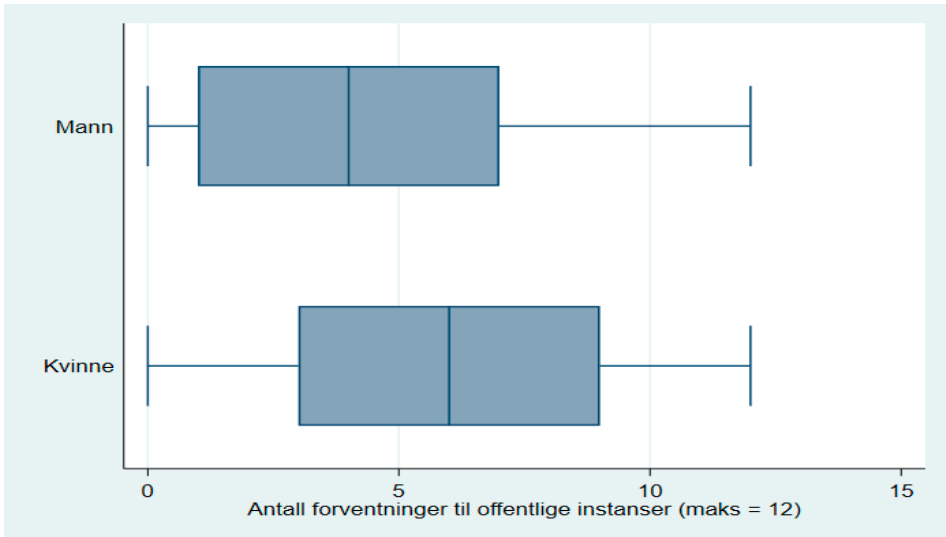
Figur A3. BoksploTT på aggregert forventningsscore (indeks: antall ja-svar): Medlem vs. Ikke-medlem

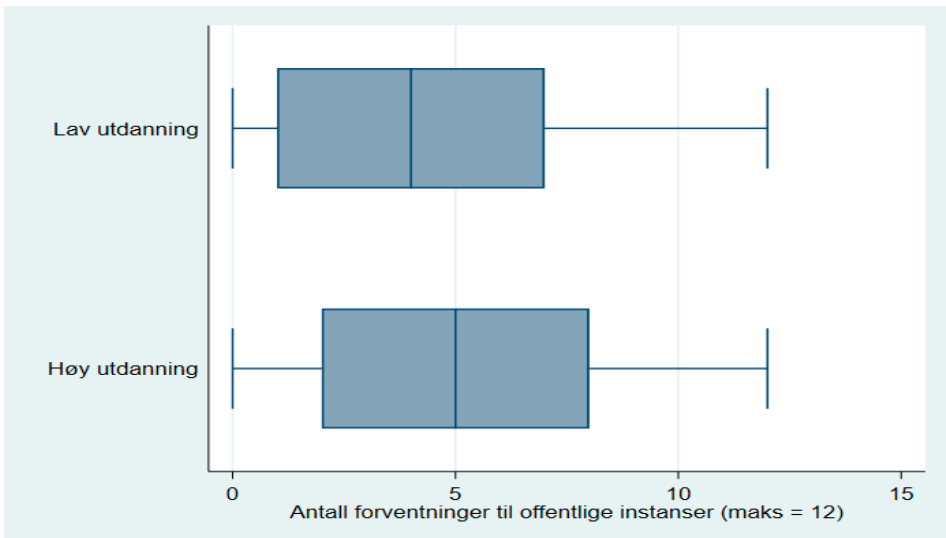
Figur A4. BoksploTT på aggregert forventningsscore (indeks: antall ja-svar): Ulike aldersgrupper

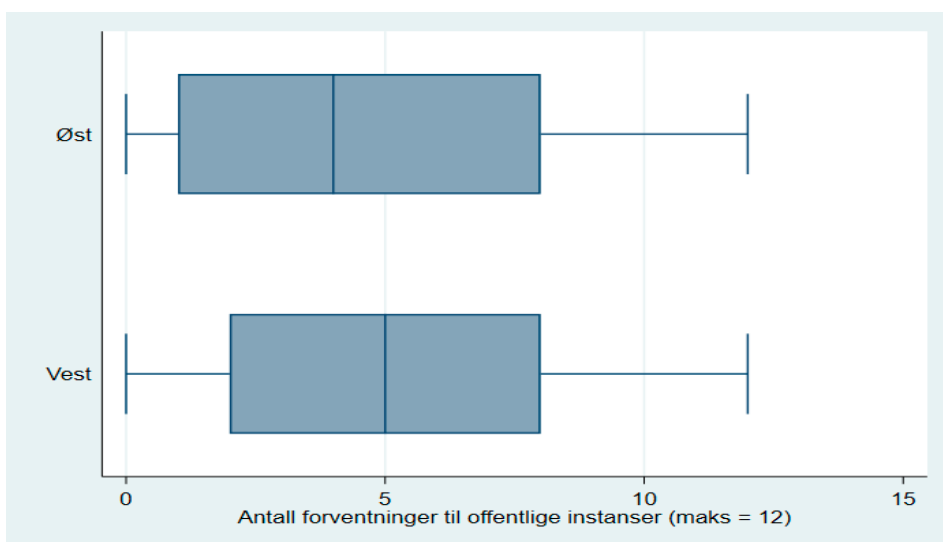
**Figur A5. Boksplott på aggregert forventningsscore (indeks: antall ja-svar):
Kjønn**

**Figur A6. Boksplott på aggregert forventningsscore (indeks: antall ja-svar):
Utdanning**

Figur A7. Boksploott på aggregert forventningsscore (indeks: antall ja-svar): Øst vs. Vest

Oslos innbyggers forventninger til kommunens tilrettelegging på tros- og livssynsfeltet

Denne rapporten presenterer resultatene fra en spørreundersøkelse om hvilke forventninger innbyggerne i Oslo har til offentlige instansers tilrettelegging for tros- og livssynsrelaterte tjenester og aktiviteter på sykehjem, i skole og på andre arenaer. Formålet har vært å gi bedre kunnskap om kommunens rolle på dette området.

Analysene peker på en rekke interessante variasjoner og trekk, når det gjelder både tros- og livssynsidentitet og medlemskap i tros- og livssynssamfunn, og langs dimensjoner som kjønn, alder og sosioøkonomisk status. Rapportens funn er et viktig bidrag til bedre kunnskap om innbyggernes forventninger til offentlige instanser på tros- og livssynsfeltet.